

PITÄISIKÖ SEKSUAALIVÄHEMMISTÖILLÄ OLLA OIKEUS ELÄÄ HALUAMALLAAN TAVALLA?

Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-
luvulla

Pro gradu -tutkielma

Johanna Jalonen, 509897

Syyskuu 2018

Sosiaalipolitiikka

Sosiaalitieteiden laitos

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun
alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä

TIIVISTELMÄSIVU

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

JALONEN, JOHANNA: Pitäisikö seksuaalivähemmistöillä olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla.

Pro gradu -tutkielma, 68 s.

Sosiaalipolitiikka

Kesäkuu 2018

Tämän pro gradu – tutkielman tarkoituksena on selvittää suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleja kohtaan 2000-luvulla ja paikantaa suomalaisten mielipide-ilmastoa verrattuna muihin Euroopan maihin vuonna 2016. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan onko vastaajan iällä, sukupuolella, asuinpaikkakunnan koolla, koulutustasolla ja uskonnollisuudella yhteyttä suhtautumisessa homoseksuaaleja kohtaan. Aineistona käytetään European Social Survey (ESS) – aineistoja vuosilta 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 ja 2016. Tutkimus on toteutettu kvantitatiivisin menetelmin käyttämällä frekvenssijakaumia, ristiintaulukointia sekä multinomiaalista logistista regressioanalyysiä.

Homoseksuaalien oikeudellinen asema on ollut viime vuosikymmeninä laajan yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä Suomessa ja erityisesti viime vuosina käyty väittely sukupuolineutraalista avioliittolaista on ollut ajankohtainen ihmisoikeuskysymys niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Homoseksuaalisuutta ja homoseksuaaleja on tutkittu monista eri näkökulmista ja monen eri tieteenalan nimissä, myös Suomessa. Tästä huolimatta suhtautumista ei ole Suomessa juurikaan tutkittu johdonmukaisilla ja kattavilla tutkimuksilla.

Tutkimustulokset ovat enimmäkseen hyvin linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut johdonmukaisesti suvaitsevaisemmiksi 2000-luvun edetessä ja selvä enemmistö suomalaisista suhtautuu homoseksuaaleihin ja heidän oikeuksiinsa myönteisesti. Suomalaisten suhtautumien on Euroopan mittakaavassa keskitasoa. Tutkimustulosten perusteella suhtautumiseen vaikuttavat useat eri tekijät. Kielteisemmin homoseksuaalisuuteen suhtautuvat iäkkäämmät, miehet, matalasti koulutetut sekä uskonnollisesti aktiiviset vastaajat. Sen sijaan asuinpaikkakunnan koolla ei näyttänyt olevan tilastollista merkitsevyyttä suhtautumisessa homoseksuaaleihin, kun analyysissä huomioitiin myös muut tekijät. Tasa-arvo on tärkeä päämäärä, johon myös Suomi pyrkii kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Jatkossa suhtautumista homoseksuaaleja kohtaan olisi tärkeää tutkia lisää, jotta asenteiden kehittymistä voitaisiin seurata pidemmällä aikavälillä ja myös kansainvälisesti.

Asiasanat: homoseksuaalisuus, seksuaalivähemmistöt, suhtautuminen, mielipiteet, asenteet, arvot

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN ARVOMAAILMA JA MUUTOS.....	4
3	HOMOSEKSAALISUUS YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ.....	8
3.1	SEKSAALINEN SUUNTAUTUMINEN, SEKSAALI-IDENTITEETTI JA HOMOSEKSAALISUUS	9
3.2	YKSILÖIDEN, PARISUHTEIDEN JA PERHEIDEN MONIMUOTOISUUS SUOMESSA	11
4	ASENNEILMAPIIRIN MUUTOS JA MUUTOKSEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT	15
4.1	HOMOSEKSAALIEN OIKEUKSIEN KEHITYMINEN SUOMESSA	15
4.2	SUHTAUTUMINEN HOMOSEKSAALEIHIN AIEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA.....	20
4.3	SUHTAUTUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT MIKRO- JA MAKROTASOLLA	22
5	TUTKIMUSASETELMA	27
5.1	MUUTTUJAT	28
5.2	TILASTOLLISET ANALYYSIMENETELMÄT	32
6	PITÄISIKÖ SEKSAALIVÄHEMMISTÖILLÄ OLLA OIKEUS ELÄÄ HALUAMALLAAN TAVALLA SUOMESSA 2000-LUVULLA	34
6.1	SUHTAUTUMISEN MUUTOS SUOMALAISTEN KESKUUDESSA 2000-LUVULLA.....	34
6.2	SUHTAUTUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT DEMOGRAFISET TEKIJÄT	39
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
	LÄHTEET	55

1 JOHDANTO

Eri kulttuureja on vuosisatojen ajan hallinnut pelokas ja torjuva asenne homoseksuaaleja kohtaan (Juva, 1997, 21). Gregory Herekin (2000) mukaan homoihin kohdistuvien ennakkoluulojen ja kielteisten asenteiden taustalta löytyy monenlaisia arvostiriitoja, uskonnollisia tekijöitä sekä huonoja kokemuksia homoseksuaaleista tai omaa henkilökohtaista seksuaalista problematiikkaa. Seksuaalivähemmistön jäsenet kuuluvat marginalisoituun ryhmään, joille tunnuksenomaista on se, että vähemmistön elämäntapa sotii yhteiskunnan perinteisiä malleja vastaan, ja yhteiskunta suhtautuu niihin yleensä kielteisesti tai vähätellen, ja ryhmän julkinen kuva on syntynyt pääasiallisesti kielteisessä kontekstissa (Lehtonen 1996, 164). Homoseksuaalien oikeudellinen asema on ollut kuitenkin viime vuosikymmeninä laajan yhteiskunnallisen keskustelun keskiössä Suomessa. Varsinkin väittely sukupuolineutraalista avioliitosta on ollut ajankohtainen ihmisoikeuskysymys niin Suomessa kuin muissakin länsimaissa. Suomi on erottunut Pohjoismaiseen tapansa muiden maiden vastaavasta poliittisesta keskustelusta siten, että Suomi on vahvasti sekulaarinen valtio ja poliittiset keskustelut on käyty pääosin rationaalisilla argumenteilla, siinä missä monissa maissa uskonnollisilla perusteluilla on ollut vahva asema aihetta koskevassa keskustelussa. Suomessakaan ei kuitenkaan ole täysin välttytty uskonnollisilta argumenteilta seksuaalivähemmistöjen asemasta keskusteltaessa ja uskonnollisuus onkin ollut hieman enemmän esillä kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa. (Andersson & Noack 2010, 5.)

Homoseksuaalisuutta ja homoseksuaaleja alettiin tutkia omana ilmiönään jo 1800-luvulla. Aluksi homoseksuaalisuutta tutkittiin sairautena, kun aihetta oli aiemmin lähestytty raamatullisena syntinä. Sittemmin homoseksuaalisuutta on lähestytty monista eri näkökulmista ja tutkimusta on tehty monen eri tieteenalan nimissä. (Juutistenaho 2016, 4–8.) Yksi näistä lähestymistavoista on ollut tutkia, miten homoseksuaaleihin suhtaudutaan eri väestöryhmissä. Jonahtan Kelleyn (2001, 15) mukaan suhtautumista homoseksuaaleja kohtaan on tärkeää tutkia demokratiassa eli kansanvallassa jo senkin takia, että valtaväestön suhtautuminen tulisi ottaa huomioon lainsäädännössä ja seksuaalivähemmistöjen juridista asemaa muutettaessa. Tämä tekee tutkimuksesta myös sosiaalipoliittisesti tärkeän. Tästä huolimatta Suomessa suhtautumista ei ole juurikaan tutkittu joh-

donmukaisilla ja kattavilla tutkimuksilla, vaan homoseksuaalisuuteen liittyvät mielipidemittaukset ovat olleet useimmiten median teettämiä kyselyitä jonkin ajankohtaisen poliittisen keskustelun yhteydessä (Nikander, Salin & Hakovirta 2016, 518). Vähemmistöihin suhtautumisen tutkiminen on sosiaalipolitiikan näkökulmasta oleellista, jonka vuoksi tutkin tässä pro gradu – tutkielmassa suomalaisten suhtautumista homoihin ja lesboihin.

Tutkimuksessa pyrin selvittämään pitäisikö suomalaisten mielestä homojen ja lesbojen saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla ja ovatko mielipiteet muuttuneet 2000-luvun edetessä, ja miten suomalaisten suhtautuminen sijoittuu laajemmassa kansainvälisessä vertailussa. Lisäksi tarkastelen, onko demografisilla tekijöillä, kuten vastaajan koulutuksella, sukupuoliella, iällä, asuinpaikalla, uskonnolla tai puoluetustalla yhteyttä vastaajan suhtautumiseen ja pyrin profiloimaan kielteisesti ja myönteisesti suhtautuvia suomalaisia. Tutkimukseni toisena tavoitteena on kartoittaa sitä, millaisessa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa ilmapiirissä samaa sukupuolta olevat parit ovat eläneet Suomessa 2000-luvulla sekä lisäksi kartoittaa sitä, miten suomalaisten suhtautuminen paikantuu kansainvälisellä mittapuulla vertailtaessa muihin Euroopan maihin. Aineistoina hyödynnän vuosien 2002–2016 European Social Survey (ESS) dataa Suomen osalta. Tällä aikavälillä on Suomessa homoseksuaalien oikeudellisessa asemassa tapahtunut paljon suhteellisen lyhyessä ajassa, ja on mielenkiintoista nähdä, ovatko nämä muutokset ja aiheen runsas esiintyminen julkisuudessa vaikuttaneet suomalaisten mielipiteisiin.

Kuten kaikissa mielipidetutkimuksissa, myös tässä on pidettävä mielessä, että tutkimustulokset ovat vahvasti sidoksissa aikaan ja paikkaan. Varsinkin homoseksuaalien oikeuksiin liittyvissä mielipiteissä on havaittu verrattain nopeitakin muutoksia, vaikka yleisemmällä tasolla ihmisten asenteet ja arvomaailma ovatkin melko pysyviä ja muokkautuvat hitaasti muun yhteiskunnallisen kehityksen rinnalla (Pohjanheimo 2005). Lähes koko tähänastisen 2000-luvun kattava aineisto useine mittausajankohtineen antanee kuitenkin luotettavaa kuvaa siitä, miten Suomessa homo- ja lesboparien oikeuksiin suhtaudutaan, ja miten suhtautuminen on muuttunut. Vaikka Suomi on muiden Pohjoismaiden ohella homoseksuaalien oikeudellisen aseman parantamisen edelläkävijämaita (Ander- sen, Holmström, Honkapohja, Korkman, Söderström & Vartiainen, 2007), on yhdenver-

taiseen Suomeen, jossa jokaiseen yksilöön suhtauduttaisiin neutraalisti heidän seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta, vielä pitkä matka.

Tässä tutkimuksessa käyn ensin läpi suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaa ja sen muutosta. Luvussa 3 esittelen homoseksuaalisuutta yhteiskunnallisena ilmiönä ja määrittelen tutkimukseni kannalta tärkeitä käsitteitä sekä kerron yksilöiden, parisuhteiden ja perheiden monimuotoisuudesta Suomessa. Luvussa 4 käyn läpi aiempia tutkimuksia ja paikannan tutkimukseni sisäistä viitekehystä. Tämän jälkeen esitän tutkimuskysymykseni sekä tulokset vaiheittain. Lopuksi kokoan yhteen tutkimukseni tärkeimmät johtopäätökset ja pohdin tutkimuksen tuloksia.

2 SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN ARVOMAAILMA JA MUUTOS

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut monin tavoin sen itsenäisyyden aikana. Suomen taloudellinen kasvu on ollut viimeisen sadan vuoden aikana muihin teollisuusmaihin verrattuna poikkeuksellisen nopeaa, vain Japanissa taloudellisen kasvu on ollut Suomea nopeampaa. Suomen elintaso on kasvanut hyvin lyhyellä aikavälillä ja suomalaisten tulot asukasta kohden kaksinkertaistuivat vuodesta 1970 vuoteen 1990. (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/1.) Muun muassa laman ja teknologian kehityksen johdosta koko maailma ja Suomi muuttuivat 1990-luvulla lyhyessä ajassa paljon enemmän kuin mitä monet osasivat odottaa (Haavisto, 2014).

Suomi muuttui köyhästä maatalousmaasta moderniksi hyvinvointivaltioksi ja suomalainen yhteiskunta muuttui monin tavoin rakenteellisesti. Entisen maatalouden ja teollisuuden sijasta nykyisin suurin osa suomalaisista työskentelee palvelusektorilla. (Tervomaa 2015, 17.) Suomi on ollut pitkään myös hyvin homogeeninen maa, ja ulkomaalaisten osuus väestöstä on ollut tosi pieni. Vielä 1990-luvun alussa suurin osa Suomen ulkomaalaisväestöstä oli kotoisin muista Euroopan maista tai paluumuuttajia Ruotsista, Pohjois-Amerikasta tai Australiasta. (Jaakkola 1999, 13.) Ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä on kahdeksankertaistunut 1990-luvun alusta vuoteen 2016 (Tilastokeskus 2017a). 1990-luvulta alkaen suurin osa maahanmuuttajista oli paluumuuttajien sijaan ulkomaalaisia (Saukkonen 2013, 54). Väestön sisäinen muuttoliike maalta kaupunkeihin on tapahtunut nopeasti, ja vuonna 2017 69 % Suomen väestöstä asui kaupunkimaisilla alueilla. Suurimmat muuttovoittokunnat ovat olleet Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa. (Tilastokeskus 2017b.)

Näiden taloudellisten olosuhteiden ja väestörakenteen muuttuessa suomalaiseen yhteiskuntaan on kehittynyt nykyisenlainen arvomaailmansa. Esa Pohjanheimon (2005, 240) mukaan arvot ja asenteet ovat toisiaan lähellä olevia ihmisen käsitysjärjestelmän osia, jotka ohjaavat yksilön tiedon käsittelyä, kuten havaitsemista, muistamista ja valintoja. Siinä missä arvot ovat yleisiä käsityksiä ja periaatteita, on asenteilla aina jokin selkeä kohde. (Pohjanheimo 2005, 240.) Asenteista puhutaan empiiriseen tutkimukseen perus-

tuen, kun taas arvoista keskustellaan usein yleisellä tasolla. Arvot ovat tietoisempia ja pysyvämpiä uskomuksia kuin asenteet, jotka kehittyvät jatkuvasti elämän saatossa henkilön kohdatessa uusia tilanteita. Arvomuutoksista puhuttaessa tarkoitetaan ajan suhteen tapahtuvia muutoksia. (Puohiniemi 1993, 13 & 31; Puohiniemi 2002.) Klaus Helkaman (2015, 203) mukaan meillä on taipumusta ylikorostaa arvomuutosta ja aliarvioida arvojen pysyvyyttä, jotka yleensä muuttuvat ajan saatossa hitaasti. Ihmisen elämäntilanteella, sukupuolella, iällä ja koulutuksella on havaittu olevan selkeä yhteys ihmisen arvoihin ja arvoerot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet. Nuoremmat sukupolvet ja korkeasti koulutetut korostavat usein muita vahvemmin yksilöllisiä arvoja, joten on todennäköistä, että yksilöllisten arvojen vaikutus yhteiskunnassa kasvaa vähitellen. Arvomuutoksiin vaikuttavat myös kansainvälistyminen, sekä uudet sukupolvet, jotka kasvavat ja elävät erilaisessa taloudellisessa, sosiaalisessa ja teknisessä ympäristössä. (Pohjanheimo 2005, 256.) Nicholas Rescherin (1969, 69) mukaan arvot leviävät siten, että ensin pieni ryhmä omaksuu jonkin arvon tai nostaa sen omassa arvojärjestyksessään korkealle, minkä jälkeen se leviää laajemmalle yhteiskuntaan.

Myös Ronald Inglehartin (1997, 3–4, 49) arvomuutosteorian mukaan arvojen, politiikan ja talouden välillä on riippuvuussuhde ja sosiologian ja taloustieteen klassikot Max Weber ja Karl Marx ovat olleet oikeassa väittäessään arvomaailman ja talousjärjestelmän olevan vahvasti yhteydessä toisiinsa. Inglehart tutki teoksessaan *Postmodernization – Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies* (1997) vertailevan tutkimuksen avulla 43 eri maan arvojen ja maailmankuvien muutoksia, muun muassa uskonnollisten normien ja perhearvojen muutoksia ja niiden vaikutuksia poliittiseen päätöksentekoon ja yhteiskuntarakenteisiin. Aineistossa oli myös Suomi mukana.

Postmodernismi on Inglehartin (1997) mukaan syntynyt uusien arvojen ja elämäntyylien myötä, jotka ovat johtaneet esimerkiksi etnisen ja seksuaalisen moninaisuuden hyväksymiseen. Näiden arvojen nousu on vaatinut teollisten maiden perusturvallisuutta, johon erityisesti Pohjoismaissa on kehittyneen sosiaaliturvan avulla ollut hyvät edellytykset. Turvallisuudentunne on vähentänyt perinteisten uskonnollisten ja sukupuolinormien merkitystä, kun rauhan ja vaurauden ajan vallitseva turvallisuudentunne on korvannut uskonnon tarjoamaa turvallisuudentunnetta, mikä on luonut myönteisemmän ilmapiirin

muun muassa avioeroihin, homoseksuaalisuuteen ja yksilökohtaisiin elämänvalintoihin. Epävarmuus puolestaan synnyttää tarpeen absoluuttisille normeille, joissa suvaitseville ja joustaville normeille ei ole tilaa. Inglehartin mukaan erityisesti nuoremmat sukupolvet suhtautuvat postmoderneihin arvoihin vanhempia sukupolvia suvaitsevaisemmin. (Inglehart 1997, 22–25, 31–33, 42.) Vaikka nuoret sukupolvet ovat aiempaa monikulttuurisempia, on uskontososiologin Wade Clark Roofin (1993) mukaan nykyisiä sukupolvia kuitenkin vaikeampi kuvata kuin suurien ikäluokkien sukupolvia, koska arvoissa esiintyy nuorten välillä paljon hajontaa. Nuoret ovat kuitenkin tulevaisuuden vaikuttajia, ja erityisen avoimia uusille vaikutteille (Helve 2002, 222).

Siinä missä arvot heijastavat sitä, mikä on tavoiteltavaa tai hyvää, ihmisen moraaliajattelu koskee sitä, mikä on oikein tai väärin (Pirttilä-Backman, Ahokas, Myyry & Lähteenoja 2005, 7). Kirkko on perinteisesti ollut keskeinen moraaliajattelun opettaja yhteiskunnassa ja kirkko on yhteiskunnan ohella pyrkinyt monin tavoin ohjaamaan yksilöiden seksuaalisuuteen ja perhe-elämään liittyviä moraalinormeja. Kirkon esittämät käsitykset erityisesti homoseksuaalisuudesta, avioeroista, aborteista ja eutanasiasta ovat vaikuttaneet voimakkaasti ihmisten käsityksiin. Valinnanvapaus eri uskomusjärjestelmien ja moraalisten ratkaisujen välillä ovat johtaneet siihen, ettei kirkon asettamia moraalisia ratkaisuja pidetä yhteiskunnassa enää itsestään selvinä. Yhteiskunnan ja kirkon normien eriytyminen ovat luoneet painetta myös kirkon muuttumiseen. (Salomäki 2011, 25.) Kirkon sisällä on myös edustajia, jotka katsovat, ettei nykyisessä moniarvoisessa maailmassa ole enää mitään yleisinhimillisesti käsitettyä eettistä moraalinormistoa (Niiniluoto & Sihvola 2005, 242). Tästä huolimatta uskontoa tärkeänä pitävät ovat moraalikäsityksiltään vähemmän sallivia kuin ne, joille uskonto ei ole tärkeä (Ketola, Kääriäinen & Niemelä 2007, 63–67). Yksilön moraalisen universumin laajuutta puolestaan voidaan määritellä mittaamalla, kuinka universalistisesti henkilö kokee sellaiset arvot, kuten tasa-arvon, suvaitsevaisuuden tai sosiaalisen oikeudenmukaisuuden. Suomessa on Pohjoismaiden suppein moraalinen universumi, mutta maailmanlaajuisesti mitattuna Suomi lukeutuu kuitenkin moraalisen universumin laajuuden kärkimaihin. (Helkama 2015, 223.)

Vaikka suomalaisessa arvomaailmassa on tapahtunut muutoksia ja perinteinen vahva arvostus esimerkiksi avioliittoinstituutiota kohtaan on heikentynyt, on epätodennäköistä, että sukupuolineutraali avioliitto-oikeus olisi aiheuttanut yhtä kiivasta keskustelua ja vastustusta, jos avioliitto olisi muuttunut suomalaisten keskuudessa merkityksettömäksi asiaksi (Oinonen 2013, 17). Vähemmistöryhmistä esimerkiksi maahanmuuttomielipiteet ovat kääntyneet vuoden 2008 jälkeen kielteisempään suuntaan (Niemelä 2018), joten on mielestäni tärkeää tarkastella, millaisia muutoksia suhtautumisessa seksuaalivähemmistöjä kohtaan on tapahtunut Suomessa 2000-luvulla.

3 HOMOSEKSUAALISUUS YHTEISKUNNALLISENA ILMIÖNÄ

Homoseksuaalisuutta on esiintynyt kaikissa kulttuureissa jokaisena historiallisena aikakautena, mutta suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on vaihdellut aikakausittain ja kulttuureittain. Antiikin Kreikassa vanhemman miehen ja nuoren pojan välistä suhdetta pidettiin jopa heteroseksuaalistakin suhdetta arvokkaampana. (Mustola 2003.) Kyseessä oli sosiaalinen ja seksuaalinen initiaatio, jonka aikana nuorempi poika kasvoi vanhemman miehen opastuksella aikuiseksi. Tämänkaltaisen pederastia oli Antiikin Kreikassa yleisesti hyväksyttyä. Antiikin Roomassa taas homoeroottinen toiminta ei ollut yhtä arvostettua kuin Kreikassa, mutta silti yleistä ja hyväksyttyä. (Dynes & Donaldson 1992; Nissinen 1994, 84–85.)

Homoseksuaalisuuteen alettiin Euroopassa suhtautua torjuvasti kristinuskon tullessa Rooman valtionuskonnoksi 500-luvulla, jonka jälkeen homoseksuaalinen käyttäytyminen leimattiin Jumalan tahdon vastaiseksi ja se miellettiin synniksi. Tämän jälkeen homoseksuaalisuus muuttui länsimaissa moraalikysymyksestä rikokseksi ja sairaudeksi, ja homoseksuaalit ovat kuuluneet yhteiskunnallisesti vaiettuun seksuaaliseen vähemmistöön. Vuosisatoja homoseksuaalisuus pysyi länsimaissa asiana, josta ei puhuttu julkisesti. 1800-luvun loppuun mennessä kaikissa länsimaissa homoseksuaalisuus oli määritetty rikokseksi. (Johansson & Percy 2009; Lehtonen 1996, 156.) Vaikka länsimaissa homoseksuaalien oikeuksia on pyritty turvaamaan lainsäädännöllä viimeisten vuosikymmenten aikana, vielä vuonna 2016 maailmassa oli 73 valtiota, joissa homoseksuaalisuutta pidetään rikoksena (ILGA, 2016). Varsinkin monissa Lähi-Idän muslimimaissa homoseksuaaleihin on suhtauduttu todella jyrkästi.

Vaikka yleisesti ottaen suhtautuminen homoseksuaaleihin on maailmassa muuttunut viime vuosikymmeninä koko ajan myönteisemmäksi (Kelley 2001), on useissa maissa myös otettu takapakkia. Muun muassa Venäjä on ottanut aiempaa tiukemman linjan homoseksuaaleja kohtaan, ja esimerkiksi vuonna 2013 Venäjällä hyväksyttiin laki, joka kieltää homoseksuaaleista puhumisen alaikäisille ja samaa sukupuolta olevien parien adoptoimasta lapsia Venäjältä. Tämä ns. propagandalaki kieltää muun muassa myös sanomasta, että homoseksuaalit suhteet ovat yhdenvertaisia heterosuhteiden kanssa. (Yle Ulkomaat, 2013.) Yhdysvalloissakin presidentti Donald Trumpin hallinto on herät-

tänyt huolta seksuaalivähemmistöjen oikeuksia puoltavien tahojen keskuudessa. Varsinkin äärikonservatiivisen varapresidentin Mike Pencen asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan ovat olleet todella kielteiset. (Helsingin Sanomat 2017.) Trumpin äänestäminen presidentiksi kertoo kuitenkin jotain siitä, kuinka kahtiajakautuneet mielipiteet yhdysvaltalaisilla vielä seksuaalivähemmistöistä ja muista vähemmistöryhmistä on. Tois-taiseksi näyttää kuitenkin siltä, että mitään radikaaleja toimenpiteitä homoseksuaalien aseman heikentämiseksi ei olla tekemässä.

Myös Suomessa vastaavanlaista vastarintamaa on ollut nähtävissä erityisesti Perussuo-malaisten vaalivoiton kohdalla 2011 ja Aito Avioliitto-aloitteen kohdalla vuonna 2016, joiden voidaan katsoa vastustavan vallitsevaa vihervasemmistolaista arvoliberalismin kehitystä. Aito Avioliittolaki – kansalaisaloite keräsi kuitenkin 106 195 kannatusilmoi-tusta varsin lyhyessä ajassa. Tosin se kumottiin isommalla äänierolla, mitä sukupuol-lineutraali avioliittolaki äänestys aiemmin vuonna 2015 (KAA 2/2016 vp). Joonas Kon-stigin (2015, 129–130) mukaan erilaisuuden lisääntyminen ja ylistäminen saa autoritaa-rit taistelemaan erilaisuutta vastaan ja näin ”homoparaatit aiheuttavat heteroparaateja, ja etnisen monimuotoisuuden lisääntyminen aiheuttaa maahanmuuttokriittisyyttä”. Tä-mänkaltaiset vastareaktiot mielipide- ja arvokysymysten kohdalla ovat olleet tyypillisiä kautta historian ja myös muissa aiheissa, kuten suhtautumisessa maahanmuuttajiin.

3.1 SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN, SEKSUAALI-IDENTITEETTI JA HOMOSEKSUAALISUUS

Seta – Seksuaalinen tasavertaisuus Ry (2016) määrittelee nettisivuillaan seksuaalisen suuntautumisen sellaiseksi ominaisuudeksi, joka määrittää sen, kehen ihminen ihastuu, rakastuu, tuntee emotionaalista tai eroottista vetovoimaa. Seksuaalisen suuntautumisen muotoja on monenlaisia. Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudella viitataan siihen, että ihmiset voivat olla seksuaalisesti suuntautuneita monin eri tavoin. Ihminen voi ko-kea seksuaalista vetovoimaa vastakkaiseen sukupuoleen, samaan sukupuoleen, molem-piin tai ei kumpaankaan. (Lehtonen 2006, 12–13.)

Seksuaali-identiteetti puolestaan on käsitys omasta seksuaalisuudestaan, joka kehittyy ja muokkaantuu koko elämän ajan. Seksuaali-identiteetillä on keskeinen osa yksilön iden-titeetin rakentumisessa ja varsinkin nuoruusiän kokemukset muokkaavat seksuaali-

identiteetin rakentumista. Seksuaalisen identiteetin rakentumiseen vaikuttavat myös muun muassa kulttuuriset arvot, odotukset ja yhteiskunnan normaalit seksuaaliroolit. (Karrash, Lindblom-Ylänen, Niemelä, Päivänsalo & Tynkälä 2011, 114–116.) Seksuaalivähemmistöön kuuluvan henkilön identiteetti muodostuu usein monivaiheisesti ja sisältää yleensä epävarmuutta minäkäsityksestä, ristiriitaisia tunteita, puutteellisia tietoja seksuaalivähemmistöistä sekä pelkoa ja hämmennystä erilaisuudestaan. Pahimmillaan tuomitseva ja ahdasmielinen ympäristö aiheuttaa ahdistuneisuutta ja eristäytymistä tai jopa itsetuhoisuutta. Henkilö voi kokea tarvetta kieltää ja tukahduttaa omaa seksuaalisuuttaan ja sopeutua yhteiskunnassa normaaliksi nähtyyn seksuaalisuuteen, eli heteroseksuaalisuuteen. Oman seksuaalisen suuntautumisen hyväksyminen on yleensä kuitenkin aiheuttanut seksuaalivähemmistöön kuuluvalla henkilöllä helpotusta ja tyytyväisyyttä, ja homoeroottiset ja emotionaaliset tunteet koettu helpommiksi itsensä hyväksymisen jälkeen. (Lehto & Kovero 2010, 266–267.)

Termi homoseksuaalisuus tulee kreikan kielen sanasta ”homo”, joka tarkoittaa samaa tai samanlaista, ja latinan kielen sanasta ”sexus”, joka tarkoittaa sukupuolta. 1870-luvulla termi määriteltiin lääketieteelliseksi, psykiatriseksi ja psykologiseksi käsitteeksi, ja se jaotellaan usein homoseksuaaliseen taipumukseen ja homoseksuaaliin toimintoihin. Homoseksuaalinen taipumus tarkoittaa sitä, että ihmisellä on taipumusta tuntea vetoa samaa sukupuolta olevaan henkilöön, kun taas homoseksuaaleilla toiminnoilla viitataan seksuaaliin tekoihin, jotka kohdistuvat samaa sukupuolta olevaan henkilöön. Homoseksuaalit teot eivät välttämättä vielä tee yksilöstä homoseksuaalia, jos ryhtyy homoseksuaaliin tekoihin niin sanotusti tilanteen pakosta, esimerkiksi vankilassa, jossa normaalisti preferoitu vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa vastaavan teon tekeminen ei ole mahdollista. (Cederberg 1994, 10–11.) Lesbo puolestaan määritellään homoseksuaaliksi naiseksi, ja sanan alkuperä juontaa juurensa Antiikin Kreikkaan ja runoilija Sapphon kotisaareen – Lesbos-saareen (Mustola 2003, 273). Biseksuaalit taas ovat kiinnostuneita sekä samaa että eri sukupuolta olevista, kuin mitä itse ovat (Lehtonen 1997, 22; Habart 2008, 8). Tässä Pro gradu – tutkielmassa viitataan homoseksuaaleihin puhuttaessa sekä miespuolisista homoseksuaaleista että naispuolisista lesboista.

Suomalainen yhteiskunta on yhä tänäkin päivänä hyvin heteronormatiivinen, mikä tarkoittaa ajattelutapaa, jonka mukaan maailmassa ajatellaan olevan vain kahdenlaisia ihmisiä – heteronaisia ja heteromiehiä – ja ettei ihminen voisi asettua tämän kaksijaon ulkopuolelle. Heteronormatiivisuuden käsitteen avulla pystytään hahmottamaan heteroseksuaalien etuoikeutettuja ja normalisoitua asemaa yhteiskunnassa. (Rossi 2006, 19.) Heteronormatiiviseen ajattelutapaan sisältyy vahvasti myös hetero-olettamus. Tämän olettamuksen lähtökohtana on, että ihmisten ajatellaan ensisijaisesti olevan heteroseksuaaleja, kun taas heteronormi määrää, että heterous on yhteiskunnassa parempi, toivottu ja halutumpi vaihtoehto kuin seksuaalivähemmistöihin kuuluminen. Usein seksuaalivähemmistöjä kohdellaan epätasa-arvoisesti, koska yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuri eivät tunnista heitä sellaisinaan. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat homot, lesbot, biseksuaalit ja muut ei-heteroseksuaalit. (Lehtonen 2006, 12–13; Mustola ja Pakkanen 2007, 13–14; Habart 2008, 2–6; Jämsä 2008, 32.)

3.2 YKSILÖIDEN, PARISUHTEIDEN JA PERHEIDEN MONIMUOTOISUUS SUOMESSA

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten määrää on vaikeaa arvioida useasta syystä. Seksuaalivähemmistöön kuulumista ei erikseen tilastoida, joten tutkimuksilla pystytään korkeintaan esittämään arvioita seksuaalivähemmistöihin kuuluvien määrästä. Yleisimmät arviot esittävät, että seksuaalivähemmistöihin kuuluisi noin 5–15 prosenttia väestöstä. Kun lasketaan mukaan myös seksuaalivähemmistöön kuuluvien henkilöiden lähiomaiset ja tuttavat, asia koskettaa useampia, kuin yleisesti ajatellaan. (Lehtonen 2006, 14)

Perinteisten otantakokojen puutteiden lisäksi kvantitatiivisissa tutkimuksissa on nähty ongelmalliseksi myös se, miten homoseksuaaleja on kyselyissä identifioitu. On väitelty siitä, pitäisikö vastaajien itse identifioida itsensä, vai pitäisikö vastaajan seksuaalinen suuntautuminen määritellä esimerkiksi asumismuodon tai samaa sukupuolta olevien seksikumppanien lukumäärän mukaan. (Black, Gates, Sanders & Taylor 2000.) Myös tässä tutkimuksessa on otettava huomioon kysymyksenasettelu, jossa kysytään suhtautumista homojen ja lesbojen (ei siis seksuaalivähemmistöjen) oikeuteen elää elämänsä haluamallaan tavalla. Kysymyksessä ei spesifioida tarkasti sitä, mitä kaikkea oikeus

”elää haluamallaan tavalla” pitää sisällään. Toisten mielestä se voi pitää sisällään esimerkiksi adoptiolainsäädännöllisiä oikeuksia, siinä missä joidenkin mielestä kysymykseen ei liity mitään juridisia toimenpiteitä.

Tilastot kuitenkin kertovat samaa sukupuolta olevien liittojen yleistymisestä Suomessa. Erityisesti parisuhteita rekisteröitiin Suomessa ensimmäisenä vuonna, jolloin samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröityminen tuli mahdolliseksi. Parisuhteita rekisteröivät ensimmäisten vuosien aikana eniten miehet, kun taas enemmistö samaa sukupuolta olevista liitoista on viime vuosina solmittu naisparien välille. Muuten rekisteröityjen parisuhteiden lukumäärä on kasvanut tilastojen mukaan tasaisesti noin 200–400 parin vuosivauhdilla. Norjassa ja Ruotsissa koettiin myös selvä tilastollinen piikki solmittujen sukupuolineutraalien avioliittojen määrässä vajaan vuoden aikana sukupuolineutraalin avioliittolain voimaan tulon jälkeen, ja sama tapahtui myös Suomessa vuonna 2017, jolloin väestötietojärjestelmän mukaan maistraatissa muutettiin vuoden 2017 aikana 1189 aiemmin rekisteröityä parisuhdetta avioliitoksi ja solmittiin 620 uutta samaa sukupuolta olevien avioliittoa, mikä oli selvästi aiempia vuosia enemmän. Kaikesta huolimatta rekisteröityjen parisuhteiden ja myöhemmin samaa sukupuolta olevien parien liittojen määrä on ollut selvästi alle 10 prosenttia suhteessa miesten ja naisten välisen solmittujen avioliittojen määrästä. (Andersson ja Noack 2010, 13–14; Rydström 2011, 129–132; Tilastokeskus 2016; Väestörekisterikeskus 2018.)

Myös yhä useammat lapset Suomessa elävät perheissä, jotka poikkeavat traditionaalisesta ydinperheestä, kuten uusioperheissä, yksinhuoltajaperheissä tai sateenkaariperheissä. Sateenkaariperheillä tarkoitetaan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöjen¹ lapsiperheitä (Sateenkaariperheet ry 2016). Sateenkaariperheiden lukumäärä on kasvanut Suomessa huomattavasti 2000-luvulla, vaikka ne kuuluvatkin lapsiperheiden marginaalivähemmistöön (Jämsä 2008, 43). Suomessa oli Tilastokeskuksen (2013) mukaan

---

¹ Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka kokevat olevansa transsukupuolisia, transgenderihmisiä, transvestiitteja, intersukupuolisia tai muunsukupuolisia.

vuonna 2012 vajaa 500 virallista sateenkaariperhettä. Sateenkaariperheiden lukumäärää on pystytty tilastoimaan lähinnä vasta vuoden 2001 jälkeen, jolloin rekisteröityjä parisuhteita voitiin alkaa solmia. Virallisten tilastojen lisäksi sateenkaariperheissä arvioidaan asuvan tuhansia lapsia, jotka eivät näy tilastoissa. Näitä ovat esimerkiksi sellaiset lapset, jotka elävät perheissä, joiden seksuaalivähemmistöihin kuuluvat vanhempansa eivät ole rekisteröineet parisuhdettaan, ovat apilaperheiden² etävanhempia, tai biseksuaalien lapsia, joiden vanhempi on eronnut heteroparisuhteestaan ja löytänyt uuden, samaa sukupuolta olevan kumppanin. (Jämsä 2008, 42; Andersson & Noack 2010, 15.)

Vaikka kulttuurinen ilmapiiri sateenkaariperheitä kohtaan onkin muuttunut suvaitseväisemmäksi (Kuosmanen 2007, 37) liittyy seksuaalivähemmistöjen vanhemmuuteen vieläkin paljon ennakkoluuloja. Näihin ennakkoluuloihin sisältyy muun muassa pelkoa ja huolta siitä, miten homoseksuaalisten vanhempien lasten sosiaalinen kehitys häiriintyy tai heidän seksuaalinen kehityksensä epänormalisoituvat. (Solantaus 2008, 75.) Carita Hyypiän (2015) Pro gradu – tutkielman mukaan suomalaisten suhtautuminen sateenkaariperheisiin on hyvin kahtiajakautunutta. Naisparien vanhemmuuteen suhtaudutaan myönteisemmin kuin miesparien, mutta silti vain vajaa puolet suomalaista suhtautuu naisparien vanhemmuuteen hyväksyvästi. Miesparien vanhemmuutta kannattaa suomalaisista vain reilu kolmannes.

Joka tapauksessa seksuaalivähemmistöjen näkyvyys on lisääntynyt reilusti median, televisiosarjojen ja elokuvien sekä muun viihde- ja musiikkimaailman homoseksuaalisuusviitteiden myötä. Varsinkin 1990-luvulla homoseksuaalisuus kaupallistui ympäri länsimaita ja monet yritykset alkoivat nähdä homoseksuaalit kiinnostavana kohderyhmänä, joille oli helppo markkinoida tietynlaisia tuotteita. Myös Suomessa Helsinkiin perustettiin 1990-luvulla useita seksuaalivähemmistöille suunnattuja ravintoloita, joista tunnetuin on vieläkin suosittu, vuonna 1992 perustettu Pohjoismaiden suurin homoyö-

---

² Apilaperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa lapsi on syntynyt kahden eri perheyksikön lapsiksi. Esimerkiksi naisparin ja miesparin yhdessä muodostama perhe.

kerho Don't Tell Mama. (Juvonen 2015, 52–60.) Samoihin aikoihin yhä useampi näyttelijä, muusikko tai muu julkisuuden henkilö on kertonut julkisesti olevansa homoseksuaali ja seksuaalivähemmistöjen näkyvyys viihdemaailmassa ja julkisuudessa on monimuotoistunut reilusti 2000-luvulla. Erityisesti yhdysvaltalaisissa televisiosarjoissa on aiempaa enemmän homohahmoja, ja sama trendi on näkynyt myös Suomessa. Homoja on ollut myös kaikenlaisissa reality- ja kykyjenetsintäsarjoissa ja onkin alettu puhumaan jo televisio-ohjelmien ”kiintiöhomoista”. (Yle Ulkomaat 2014.)

Tästä huolimatta homoseksuaalien edustus on ollut alhaista tietyillä aloilla, ja varsinkin urheilumaailmassa sekä politiikassa. Esimerkiksi Suomen tiettävästi ensimmäinen avoimesti homoseksuaali huippumiesurheilija, uimari Ari-Pekka Liukkonen, tuli julkisesti kaapista ulos uransa aikana vasta vuonna 2014 (Yle Urheilu 2014). Poliitiikan puolella taas Suomen ensimmäinen avoimesti homo poliitikko, vihreiden Oras Tynkkynen valittiin kansanedustajaksi vuonna 2004 (Seta 2016). Ensimmäinen julkiesbo, vasemistoliiiton Silvia Modig valittiin eduskuntaan vasta vuonna 2011. Pitkän linjan poliitikon ja myöhemmässä vaiheessa uraansa homoseksuaalisuudestaan tunnetun vihreiden Pekka Haaviston eteneminen vuoden 2012 presidentinvaaleissa toiselle kierrokselle oli kuitenkin merkittävä osoitus siitä, että Suomessakin homoseksuaali voi tehdä merkittävää poliittista uraa. (Juvonen 2015, 16 & 177–186).

4 ASENNEILMAPIIRIN MUUTOS JA MUUTOKSEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT

Homoseksuaalien saama mediahuomio on muokannut merkittävästi sitä ilmapiiriä, jossa homoseksuaalit ovat voineet elää julkisesti peittelemättä seksuaalista suhtautumistaan ja jossa myös heitä koskevia poliittisia päätöksiä on tehty (Juvonen 2015, s. 32). Homoseksuaalit ovat itse osallistuneet heitä koskevaan julkiseen ja poliittiseen keskusteluun lähinnä vasta 1970-luvun taitteesta, kun homoseksuaalien tekojen kriminalisointia alettiin laajemmin kyseenalaistaa. Sitten julkista keskustelua on käyty 1980-luvulla Aidsin ja homomiesten osalta ja parisuhdelainsäädännön merkeissä 1990-luvulla. 2000-luvulla keskustelu on puolestaan painottunut homoseksuaalien perhesuhteiden, kuten lapsen aseman ja vanhemmuuden tunnustamisesta ja 2010-luvulla tasa-arvoinen avioliitto on kirvoittanut keskustelua lesbojen ja homojen yhdenvertaisuudesta heterokansalaisiin verrattuna. (Juvonen 2015, s. 15.)

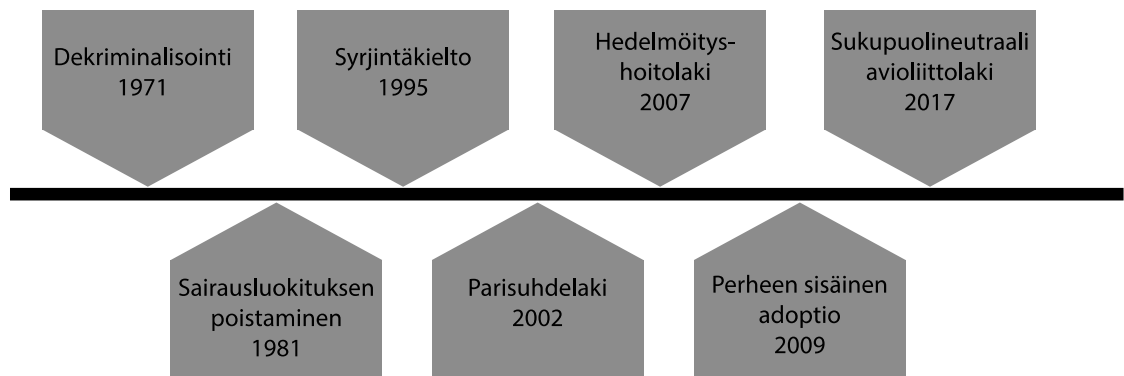
Pohjoismaat, Suomi mukaan lukien, ovat harjoittaneet kansainvälisesti vertailtuna harvinaisen homomyönteistä politiikkaa ja yhdenmukaistaneet lainsäädäntöään historiallisella mittapuulla aikaisin ja nopeaan tahtiin. Kansainvälisestä edistyksellisyydestään huolimatta Suomi on parantanut homoseksuaalien oikeudellista asemaa selvästi muita Pohjoismaita myöhemmin. (Plummer 1998, xv.)

4.1 HOMOSEKSUAALIEN OIKEUKSIEN KEHITYMINEN SUOMESSA

Länsimaissa, kuten myös Suomessa alettiin käydä 1960-luvulla julkista keskustelua seksuaalisuudesta. Herännyt keskustelu sai suomalaiset kyseenalaistamaan seksuaalisuuteen perinteisesti liittyneitä ahdasmielisiä asenteita ja myös homoseksuaalisuuden lainvastaisuus nousi kritiikin kohteeksi. (Mustola 2007.) Pohjoismaihin perustettiin sodan jälkeisinä vuosikymmeninä homoseksuaalien yhdistyksiä ajamaan yhteiskunnallisia muutoksia ja tarjoamaan homoille tapaamispaikkoja. Suomeenkin yritettiin saada muiden Pohjoismaiden innoittamana homoseksuaalista yhdistystä jo 1950-luvulla, mutta ensimmäinen virallinen yhdistys perustettiin vasta vuonna 1968. Vuotta aiemmin Suomen ensimmäinen homoyhdistys, Toisen säteen ryhmä, yritti päästä yhdistysrekisteriin, mutta sen liian homoseksualistinen ideologia johti rekisteröimishankkeen perumi-

seen. Epäonnistuneen ensimmäisen yrityksen takia, Suomen ensimmäisen virallisen homojärjestön, Keskusteluseura Psyken, ideologia ja säännöt muotoiltiin niin väljästi, että yhdistysrekisterin oli pakko hyväksyä ne. (Löfström 1998, 9; Mustola 2007, 23.) Homoseksuaalien yhdistykset ovat olleet ja ovat yhä nykypäivänä merkittävässä asemassa seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ajamisessa. Viime vuosikymmeninä homoseksuaalien järjestöt ovat laajentaneet agendaansa koskemaan myös biseksuaaleja sekä sukupuolivähemmistöjä. (Rydström 2011, 219.)

Vaikka homoseksuaalien oikeuksia tukeneet järjestöt ovat vaatineet homojen aseman parantamista ja puoltaneet lakimuutoksia, on päätökset kuitenkin tehty eduskunnassa. Kaikkia homoseksuaaleja koskeville lakiesityksille on ollut tunnuksenomaista se, että asian käsittely on kestänyt niin kauan, että se on kerennyt jo kertaalleen raueta, ennen kuin hallituksen esitys on edennyt äänestykseen asti. Varsinkin homoseksuaalien tekojen laillistamista koskevan lakiesityksen (1971), myöhemmin parisuhdelainsäädännön (2001) ja hedelmöityshoitolain (2007) kohdalla lakivaliokunta on tehnyt lakiesitykseen omat muutoksensa, jotka ovat korostaneet heteroseksuaalien etuoikeutettua asemaa suhteessa homoseksuaaleihin, ja suuri- tai perustuslakivaliokunta on hyväksynyt nämä syrjivät lisäykset asianmukaisina. (Juvonen, 76.) Kuviossa 1 on esitetty tärkeät virstanpylväät homoseksuaalien aseman parantumisesta Suomessa.

Kuvio 1 Aikajana homoseksuaalien oikeuksien kehittymisestä Suomessa

Vielä homoseksuaalien etuja ajavien yhdistysten perustamisen jälkeen laki kielsi samaa sukupuolta olevien aikuisten välisen seksin Suomessa. Kansalaisten asenteet seksuaalisuutta kohtaan alkoivat kuitenkin vapautua, ja muun muassa aborttilainsäädännön liberalisointia, seksuaali- ja ehkäisyvalistuksen saamista kouluopetukseen, esiaviollista seksiä ja homoseksuaalisuuden laillistamista alettiin kannattaa. (Mustola 2007, 23.) Muissa Pohjoismaissa ”seksuaalinen vallankumous” oli tapahtunut jo vuosia aikaisemmin, ja homoseksuaalisuus oli laillistettu Tanskassa jo vuonna 1933 ja Ruotsissa vuonna 1944. Vaikka Norjassa homoseksuaalisuus poistettiin virallisesti rikoslaista vasta vuonna 1972, homoseksuaalisuutta koskeva rikoslain pykälä oli muotoiltu niin, että syyte homoseksuaaleista teoista voitiin nostaa vain, jos ”yleinen etu niin vaatii”. Käytännössä homoseksuaalisuus laillistettiin Norjassa jo vuonna 1905. (Löfström 1998, 8.) Suomessa homoseksuaalisuus laillistettiin pitkien poliittisten vääntöjen jälkeen vasta vuonna 1971. Monet kansanedustajat painottivat kuitenkin sitä, että homoseksuaalisten tekojen laillistaminen ei kuitenkaan missään nimessä tarkoita niiden hyväksymistä. Tällä haluttiin kuitenkin taata lähinnä se, että mieleltään sairaat homoseksuaalit rohkaistuisivat hakemaan apua ongelmaansa. Siksi homoseksuaalisuuden dekriminalisoinnin yhteydessä lakiin nähtiin tarpeelliseksi lisätä niin sanottu kehotuskielto, jossa kriminalisoitiin julkisesti homoseksuaalisten haureuksiin kehottaminen. Lakiin lisättiin myös korkeammat suojaikärajat suojelemaan nuoria aikuisten homoseksuaalien viettely-yrityksiltä. (Juvenen 2015, 74–75.) Kehotuskielto hankaloitti oleellisesti asianmukaisen tiedon levittämistä kansalaisten keskuuteen ja teki valtiollisen yleisradioyhtiön hyvin varovaiseksi, eikä Yle uskaltanut lähettää homoseksuaalisuutta käsitteleviä radio- tai tv-ohjelmia (Mustola 2007, 27).

Seta teki homoseksuaalisten tekojen laillistamisen jälkeen aktiivisesti töitä laillistamisen yhteydessä voimaan tulleiden epäkohtien korjaamiseksi. Kehotuskiellosta tehtiin muun muassa kantelu YK:n ihmisoikeuskomitealle, koska sen nähtiin loukkaavan sananvapautta, mutta YK katsoi tulkintavallan asiaan liittyen kuuluvan kansallisille päätäntäelimille. Setan jäsenet yrittivät kuitenkin pitkin 1980-lukua provosoida poliisia ja oikeuslaitosta tutkimaan heidän kehotuskiellon rikkomisiaan, mutta teot eivät johtaneet tuomi-oihin asti. (Mustola 2007, 30.) Samoihin aikoihin haluttiin lailla kieltää ihmisten syrjimin heidän seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Norjassa, Tanskassa ja Ruotsis-

sa homoseksuaalien syrjimin kiellettiin jo 1980-luvulla, mutta jälleen Suomi oli tässä kehityksessä jäljessä. (Löfström 1998, 8.) Suomessa oli perustuslaissa kielletty jo kaikki syrjintä aikaisemmin, mutta virallista syrjintäkieltoa odotettiin Suomessa vuoteen 1995 asti, jolloin sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä kiellettiin nämä erikseen mainitsemalla. Uusi rikoslain kokonaisuudistus mukaan lukien myös uusi seksuaalirikoslaki astui voimaan 1999 ja poisti vihdoin 1970-luvulla voimaan tulleet korkeammat suojaikärajat homoseksuaaleille sekä kehotuskiellon. (Juvonen 2015, 76–78.) Syrjintäsäädöksiä taustalla vaikutti Pohjoismaiden Neuvoston vuonna 1984 antama esitys, jossa suositeltiin syrjinnänvastaisten toimenpiteiden yhtenäistämiseen, sillä pohjoismainen yhteistyösopimus (Helsingin sopimus 1962) velvoitti Pohjoismaita pyrkimään yhtenäiseen rikoslainsäädäntöön (Månsson 1985, 355).

Syrjintäkiellon kanssa samoihin aikoihin käytiin kiivaita julkisia ja poliittisia keskusteluita myös homoseksuaalisten suhteiden virallistamisesta. Tanska oli ensimmäinen modernin aikakauden valtio, jossa samaa sukupuolta olevien pariin oli mahdollista rekisteröidä parisuhteensa jo vuonna 1989. Samalla Tanskassa luotiin termi ”rekisteröity parisuhde” kuvaamaan homoseksuaalien virallista parisuhteen muotoa. Käytännössä kyseessä oli samankaltainen suhde kuin perinteinen avioliitto, mutta nämä instituutiot halettiin erottaa toisistaan. (Andersson & Noack 2010, 3–4.) Muiden Pohjoismaiden mallista myös Suomessa Seta alkoi ajaa vastaavanlaista lakia läpi. Näkyvimmin lakialoitetta vastustivat kristillisdemokraatit ja useat poliitikot eivät halunneet ottaa kantaa lakialoitteeseen (Halvorsen 1998, 213). Suomessa lakialoite roikkui pitkään eduskunnan käsittelyssä, kunnes valiokunta muutti lain kieliasua oleellisesti niin, että parisuhteiden virallistamisen sijaan alettiin puhua parisuhteiden rekisteröimisestä, jolla lakivaliokunta onnistui symbolisesti korostamaan sitä, että samaa sukupuolta olevien kumppaneiden rekisteröityä parisuhdetta ei voitu rinnastaa heteroseksuaaliseen avioliittoon. Parisuhdelaki tuli kuitenkin voimaan Suomessa vuonna 2002. (Juvonen 2015, 79–83.)

Vaikka rekisteröity parisuhde takasikin samaa sukupuolta oleville pareille lähes samankaltaiset oikeudet kuin perinteinen avioliitto, oli se lähtökohtaisesti kansalaisia eriarvoistava. Erot koskivat muun muassa pariin oikeutta yhteiseen sukunimeen, oikeutta adoptoida lapsi yhdessä tai saada hedelmöityshoitoja. Monet näistä ongelmista ratkais-

tiinkin erillisillä lakipykälillä, joista merkittävimpanä oli vuonna 2007 voimaan tullut hedelmöityshoitolaki, jossa taattiin hedelmöityshoidot myös itsenäisille naisille ja naispareille. Kansaneläkelaitoksen maksamia tukia hintaviin hedelmöityshoitoihin ei kuitenkaan ulotettu koskemaan naispareja, joten naisparit jäivät taloudellisesti eriarvoiseen asemaan heteroparisuhteessa eläviin naisiin verrattuna. (Juvonen 2015, 91.) Hedelmöityshoitolaista riippumatta rekisteröidyissä parisuhteissa elävät parit olivat epätasaarvoisessa asemassa avioliitossa eläviin pareihin verrattuna jo pelkästään senkin takia, että liittoja kutsuttiin eri nimellä.

Osittain pelkästään tästäkin syystä Suomessa alettiin keskustella sukupuolineutraalista avioliittolaista. Mallia otettiin jälleen muista Pohjoismaista, joissa Norjassa ja Ruotsissa sukupuolineutraalit avioliittolait mahdollistettiin jo vuonna 2009 ja Tanskassakin vastaava avioliittolaki astui voimaan kesällä 2012 (Andersson & Noack 2010, 3–4). Erityisesti Tahdon 2013 – kampanjan ansiosta sukupuolineutraali avioliitto saatiin eduskunnan käsittelyyn kansalaisaloitteen keräämällä 166 851 kannatusilmoitusta. Tahdon 2013 – kampanja palkittiin myös kansainvälisellä tasolla, kun se valittiin vuoden ”viestintäteoksi” maailman viestintäalan järjestöjen katto-organisaation The Global Alliance for Public Relations and Communication Managementin toimesta. (Tahdon 2013.) Laki hyväksyttiin vihdoon joulukuussa 2014 tiukan äänestyksen jälkeen ja laki astui voimaan 1.3.2017. (Helsingin Sanomat 27.11.2014; Yle Kotimaa 8.4.2016.) Laki yritettiin kumota vielä Aito Avioliitto – nimisellä kansalaisaloitteella vuonna 2016, mutta se hylättiin eduskunnassa selkeällä äänierolla (KAA 2/2016, vp). Avioliittolain uudistamisen jälkeen eduskunnan käsittelyyn meni vielä kolmas seksuaalivähemmistöjä koskeva kansalaisaloitteella tehty lakialoite, äitiyslaki. Äitiyslain tarkoituksena on mahdollistaa se, että naisparille hedelmöityshoidoilla syntynyt lapsi voitaisiin tunnustaa jo neuvolassa ennen lapsen syntymää, jolloin mahdollisia ongelmatilanteita lapsen orpoutumisen tai vanhempien erotilanteiden osalta ei syntyisi ennen perheen sisäisen adoption voimaantuloa. Äitiyslaki on Suomen historiassa sukupuolineutraalin avioliittolain lisäksi toinen kansalaisaloite, joka on mennyt läpi eduskunnassa, tällä kertaa selvin äänin 122–44. Lain on tarkoitus astuva voimaan keväällä 2019. (Yle Äitiys 2018.)

4.2 SUHTAUTUMINEN HOMOSEKSUAALEIHIN AIEMPIEN TUTKIMUSTEN VALOSSA

Homoseksuaalisuuteen suhtautumista on tutkittu runsaasti varsinkin 1990- ja 2000-luvuilla (esim. Sears 1991; Kelley 2001; Takascs & Szalma 2011; van de Akker, van der Ploeg & Scheepers 2013; Smith, Son & Kim 2014). Erityisesti Yhdysvalloissa on teetetty jo pitkään erilaisia mielipidekyselyitä yhdysvaltalaisien suhtautumisesta homoseksuaaleja kohtaan (Herek 2002, 41). Suomi on myös ollut mukana useissa kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa asenteita seksuaalivähemmistöjä kohtaan on kartoitettu. Laaja kansainvälinen tutkimus osoittaa, että yleinen suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on muuttunut viimeisen 30 vuoden aikana huomattavasti myönteisemmäksi useimmissa maissa ja homoseksuaalien oikeudet ovat parantuneet merkittävästi. Jopa 90 prosenttia kaikista maista on muuttunut suvaitsevammiksi viimeisen 20 vuoden aikana. (Smith ym. 2014.) Kansainvälisissä vertailuissa hollantilaiset ja tanskalaiset suhtautuvat homoseksuaalisuuteen myönteisimmin. Suomi taas on sijoittunut kansainvälisissä vertailuissa muita Pohjoismaita alemmas, mutta lukeutuu kuitenkin muiden Pohjoismaiden kanssa myönteisimmin suhtautuvien maiden joukkoon. (esim. Kelley 2001; van de Akker ym. 2013.)

Vaikka Suomessa onkin suhtauduttu muita Pohjoismaita kielteisemmin homoseksuaalisuuteen, kertovat suomalaisten sukupuolielämästä tehdyt tutkimukset kuitenkin pidemmän aikavälin selvästä muutoksesta. Suomalaisten seksuaaliasenteita on tutkittu osana FINSEX-kyselytutkimusten sarjaan kuuluvan ”Sukupolvet ja seksuaalisuuteen liittyvät arvot Suomessa” – tutkimuksen yhteydessä vuosina 1971, 1992, 1999 ja 2007. Näiden tutkimusten mukaan suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on muuttunut Suomessa huomattavasti myönteisemmäksi viimeisen neljän vuosikymmenen aikana. (Kontula 2013, 4.) Hanna Salomäki (2011) on ISSP (International Social Survey Programme)-aineiston pohjalta tarkastellut myös suomalaisten vastaajien suhtautumista samaa sukupuolta olevien sukupuolisuhteita kohtaan. Tutkimuksen mukaan suomalaiset miehet suhtautuvat naisia kielteisemmin samaa sukupuolta olevien suhteisiin ja runsas neljännes miesvastaajista piti niitä aina vääränä, kun naisista näin ajatteli viidennes vastaajista. Tuoreempaa tieteellisen metodein tehtyjä laajempia, koko väestöä tarkastelevia tutkimuksia suhtautumisesta homoseksuaaleihin ei ole tehty, mutta myös median teettämi-

en mielipidemittauksien mukaan suhtautuminen on muuttunut Suomessa myönteisemmäksi. (esim. Helsingin Sanomat 25.2.2001; Aamulehti 9.3.2013.)

Siitä huolimatta, että Suomessa ei ole juurikaan tehty koko väestöä koskevia tieteellisiä tutkimuksia suhtautumisesta homoseksuaaleihin, on Suomessa kuitenkin kartoitettu useiden eri ryhmien, kuten ammatti- tai kouluryhmien suhtautumista homoseksuaaleihin. Osmo Kontula (1984) on pro gradu – tutkielmassaan tutkinut Helsingin yliopiston opiskelijoiden suhtautumista homoseksuaaleihin. Jo silloin tutkimukseen vastaajista kaksi kolmasosaa hyväksyi homoseksuaalit. Uskonnollisuus oli tärkeä erottelija suhtautumisessa ja etenkin teologian opiskelijat suhtautuivat muita kielteisemmin. 2000-luvun alussa Maria Kivininimen ja Anna Saarisen (2001) tekemän tutkimuksen mukaan enemmistö diakoniaopiskelijoista suhtautui homoseksuaaleihin myönteisesti ja heidät nähtiin seksuaalisesti suuntautumisestaan huolimatta läheisinä. Jari Malinen (2005) puolestaan on tutkinut kahdeksan suomalaisen koulun yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä, asenteita ja tietoja seksuaalivähemmistöistä. Oppilaiden asenteita tutkittiin tarkastelemalla heidän suhtautumistaan eri vähemmistöihin, kuten maahanmuuttajiin, vammaisiin ja seksuaalivähemmistöihin. Seksuaalivähemmistöistä oli eritelty homoseksuaalit, lesbot ja biseksuaalit. Tutkimuksen perusteella vähemmistöihin suhtauduttiin yleisellä tasolla myönteisesti ja myös asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan olivat pääosin myönteiset. Lesboihin suhtauduttiin hieman myönteisemmin kuin miespuolisiin homoseksuaaleihin. Myönteisimmät asenteet olivat selvästi kaupunkilaisilla ja tytöillä hieman useammin kuin pojilla. (Malinen 2005.)

Leena Kamppi, Tarja Suominen, Päivi Kankkunen ja Maritta Välimäki (2011) ovat tutkineet suomalaisen hoitohenkilökunnan asenteita homoseksuaaleja potilaita kohtaan. Tutkimus perustuu yhdessä eteläisen Suomen yliopistollisessa sairaalassa kerättyyn kyselyyn, jossa on ollut mukana kaikki kirurgian, naistentautien ja sisätautien klinikalla työskennelleet hoitajat. Tutkimuksen mukaan suurimmalla osalla hoitajista ei ole ongelmaa homoseksuaalien potilaiden kanssa ja heihin suhtaudutaan pääosin hyvin. (Kamppi ym. 2011.) Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa on kuitenkin pidettävä

mielessä se, että kysely tehtiin vain yhdessä eteläisen Suomen yliopistollisessa sairaalassa, joka sijaitsee kaupungissa, joten on mahdollista, että esimerkiksi maaseutujen terveyskeskuksissa hoitajilla saattaa olla kielteisempi suhtautuminen homoseksuaaleihin potilaisiin. Myös muut terveydenhuollon työntekijöiden seksuaalivähemmistöihin ja sateenkaariperheisiin suhtautumiseen keskittyneet tutkimukset ovat kuitenkin antaneet samanlaisia tuloksia (esim. Jämsä 2008, Välimäki ym. 2000).

Terveydenhuollon lisäksi eri ammattialojen suhtautumisista, kuten koulujen opetushenkilökunnan ja varhaiskasvatuksen ammattiryhmien asenteita seksuaalivähemmistöjä ja heidän perheitään kohtaan on tehty jonkin verran (esim. Kirjoniemi 2011; Harju 2013). Hanna-Mari Harjun (2013) tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat suhtautuvat yleisesti todella myönteisesti sateenkaariperheisiin ja näkivät ne yhdenvertaisina heteroperheiden kanssa, vaikka kokemukset sateenkaariperheiden kanssa työskentelystä olivatkin vähäisiä. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat myös korostivat, etteivät omat henkilökohtaiset mielipiteet saisi vaikuttaa lasten kanssa työskentelemiseen, vaikka he suhtautuivatkin ennakkoluuloisesti sateenkaariperheiden lapsiin.

Carita Hyypiä (2015) on tutkinut pro gradu – tutkielmassaan suomalaisten suhtautumista samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuteen. Vaikka tutkimus ei varsinaisesti kohdistukaan asenteisiin seksuaalivähemmistöjä vaan heidän vanhemmuuttaan kohtaan, on se kuitenkin yksi tuoreimmista tieteellisin metodein tehdyistä koko väestön kattavista ja seksuaalivähemmistöjä koskevista tutkimuksista. Tutkimuksen mukaan suomalaisten mielipiteet samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuutta kohtaan ovat hyvin kah-tiajakautuneet ja naisparien vanhemmuuteen suhtaudutaan miesparien vanhemmuutta myönteisemmin. Reilu kolmannes suomalaisista hyväksyy miesparien vanhemmuuden, kun naisparien osalta vajaa puolet vastaajista suhtautuivat heidän vanhemmuuteensa myönteisesti.

4.3 SUHTAUTUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT MIKRO- JA MAKROTASOLLA

Tietyillä makrotason tekijöillä on havaittu olevan yhteys valtaväestön suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen. Maatasolla myönteisemmin ovat suhtautuneet maat, jotka ovat kehittyneitä, kristillisiä ja maita, jotka eivät ole ennen olleet kommunistisia valtioita.

Myös maissa, joissa homoseksuaalien henkilöiden juridiset oikeudet ovat kehittyneimpiä ja homoseksuaaleilla on yhdenvertaiset tai lähes yhdenvertaiset oikeudet heterokansalaisten kanssa, suhtaudutaan myönteisemmin homoseksuaaleihin. (Smith ym. 2014.) Erityisesti maan lainsäädännön vaikutukset myönteiseen suhtautumiseen on havaittu laajasti myös useissa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Takacs ym. 2011; van de Akker ym. 2013). Esimerkiksi Macil Hooghe ja Cecil Meeusen (2013) ovat tutkineet sukupuolineutraalin avioliittolain ja homoseksuaalisuuteen suhtautumisen suhdetta. Tutkimuksen mukaan sukupuolineutraalilla avioliittolailla oli vahva yhteys siihen, miten maassa suhtauduttiin homoseksuaalisuuteen. Maissa, joissa sukupuolineutraali avioliitto on voimassa, suhtauduttiin homoseksuaalisuuteen myönteisemmin, kuin niissä maissa, joissa homoseksuaaleilla oli avioliittoinstituutioista erillinen parisuhteen muoto tai minäänlaista virallista parisuhteen muotoa ei ole tunnustettu. Myös homofobian³ määrä on huomattavasti laskenut maissa, joissa virallisen parisuhteen muoto homoseksuaaleille on huomioitu lakisääteisesti. Tutkimukset myös olettavat, että lisääntynyt hyväksyminen kasvaa tulevaisuudessa entisestään maiden parannellessa homoseksuaalien oikeudellista asemaa. (Takacs ym. 2011; Hooghe ym. 2013.) On myös mahdollista, että lisääntynyt suvaitsevaisuus homoseksuaaleja kohtaan saa aikaan lakimuutoksia, joten tämäkin kausaliiteetti on otettava huomioon. Vaikka on esitetty, että sukupuolineutraalin avioliittolain hyväksyminen saattaa myös kiristää asenteita homoseksuaaleja kohtaan, puoltavat tutkimukset kuitenkin toista näkemystä. Kun kiistelty ja laajasti myös vastustettu sukupuolineutraali avioliittolaki hyväksyttiin Iowassa, Yhdysvalloissa, lisääntyi myönteisyys homoseksuaaleja kohtaan lyhyellä aikavälillä. Erityisesti ne, jotka eivät kannattaneet aiemmin avioliiton mahdollistamista myös samaa sukupuolta oleville pareille, mutta kuuluivat niihin, joiden demografiset tekijät yleensä ennustavat myönteistä suhtautumista, vaihtoivat mielipiteensä mukailemaan osavaltion uutta lakia. (Kreitzer, Hamilton & Tolbert 2014.)

---

³ Homofobia on homoseksuaalisuutta tai homoseksuaaleja henkilöitä kohtaan tunnettua pelkoa, vastenmielisyyttä tai heihin kohdistuvaa syrjintää.

Useiden amerikkalaisten tutkimusten perusteella James Sears (1991, 38) on esittänyt tiettyjen demografisten tekijöiden olevan yhteydessä homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautumisessa mikrotasolla. Myönteisesti homoseksuaalisuuteen suhtautuvat ovat usein kaupungissa asuvia, nuoria, naissukupuolisia, korkeasti koulutettuja ja ei-uskovaisia. Vastaavasti taas maaseudulla tai pikkukaupungeissa asuminen, vanhuus, miessukupuoli, vähäinen koulutus tai uskonnollisuus ovat tyypillisiä piirteitä homoseksuaalisuuteen kielteisemmin suhtautuvien keskuudessa. (Sears 1991, 38.)

Kaupungissa asuvat suhtautuvat yleensä maaseudulla asuvia myönteisemmin homoseksuaaleihin. Gregory Herek (1999) on havainnut, että suvaitsevaisuus itsessään asuu kaupungeissa. Tätä puoltaa myös lukuisat maailmalla ja Suomessa tehdyt tutkimukset (esim. Kiviniemi ym. 2001; Malinen 2005; van de Akker ym. 2013). Monet tutkijat (esim. Sears 1991; Herek ja Capitanio 1996) ovat esittäneet, että homoseksuaaliset ystävät ja tuttavat ovat yhteydessä henkilön suhtautumiseen seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Myönteisemmin homoseksuaaleihin suhtautuvat siis ne henkilöt, jotka ovat heidän kanssaan tekemisissä, kun puolestaan ne henkilöt, jotka eivät ole kohdanneet homoseksuaaleja henkilökohtaisesti, suhtautuvat heihin yleensä kriittisemmin. Eroja syntyy myös siinä, kuinka paljon ja kuinka läheisissä väleissä henkilöt ovat homoseksuaalien kanssa. Suomessakin seksuaalivähemmistöihin kuuluvia asuu suhteellisesti enemmän kaupungeissa kuin maaseudulla, on loogista, että urbaaneilla alueilla asuvat tuntevat jonkin verran enemmän homoseksuaaleja ja heidän suhtautuminen homoseksuaaleihin on maaseudulla asuvia myönteisempää. (PewResearchCenter 2013.)

Vanhemmat ikäluokat suhtautuvat homoseksuaalisuuteen yleensä kielteisemmin kuin nuoremmat ikäluokat. Vanhempien ikäluokkien kielteisempi suhtautuminen homoseksuaaleihin saattaa selittyä sillä, että he ovat eläneet aikana, jolloin homoseksuaalisuus on ollut rikos. Nuoremmille ikäluokille homoseksuaalit ja heidän oikeutensa ja samaa sukupuolta olevien parien kohtaaminen erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa eivät liene olevan samalla tavalla uusi ilmiö. (van de Akker ym. 2013.) Nuoremmat sukupolvet ovat myös kasvaneet postmoderneihin arvoihin, joka on johtanut myönteisempään suhtautumiseen seksuaalista monimuotoisuutta kohtaan (Inglehart 1997). Myös seksuaalivähemmistöjen näkyvyys muun muassa mediassa ja kouluympäristössä on kasvanut ja

nuoremmat sukupolvet ovat kohdanneet enemmän seksuaalisesti eri tavoin suuntautuneita henkilöitä, mikä on vähentänyt ennakkoluuloja.

Aiempien tutkimusten mukaan naiset suhtautuvat homoseksuaaleihin miehiä myönteisemmin. Myös Suomessa tehdyissä mielipidekyselyissä naiset ovat suhtautuneet miehiä myönteisemmin seksuaalivähemmistöihin. (esim. Helsingin Sanomat 2001; Aamulehti 2013; Tahdon 2013 – 2014.) Suhtautuminen homoihin on myös kielteisempää kuin lesboihin (Malinen 2005). Aiemmat tutkimukset esittävät, että miesten suhtautuminen on myönteisempää, jos tutkimuskysymys on kohdistettu naispareihin ja kielteisempää, jos miespareihin. Osasyynä tähän saattaa olla se, että miesten roolit maskuliinisessa yhteiskunnassa ovat näkyvämpiä kuin feminiiniset naisten roolit. On esitetty, että maskuliinisia piirteitä omaaviin naisiin suhtaudutaan myönteisemmin kuin feminiinisiä piirteitä omaaviin miehiin. Miesten homoseksuaalisuus on ennakkoluulomaisesti nähty feminiinisenä piirteenä, ja mahdollisesti tästä syystä homoihin on suhtauduttu kielteisemmin kuin lesboihin. (LaMar & Kite 1998.)

Korkeasti koulutetut suhtautuvat homoseksuaaleihin myönteisemmin kuin alhaisemmin koulutetut. Tämä saattaa johtua siitä, että koulutuslaitosten tarkoituksena on opettaa ja vahvistaa liberaaleja ajatusmalleja ja edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Näin ollen ihmiset, jotka ovat kouluttautuneet pidemmälle tällaisessa koulutuslaitoksessa, ovat altistuneet näille arvoille enemmän. Koulutuksen on myös katsottu lisäävän tietoa homoseksuaaleista, mikä osaltaan mahdollisesti karsii vääriin tietoihin perustuvia ennakkoluuloja. (va de Akker ym. 2013.) Korkeasti koulutettujen joukossa on eroja eri koulutuslinjojen välillä. Etenkin teologiaa opiskelleet henkilöt suhtautuvat seksuaalivähemmistöihin kielteisemmin (Kontula 1984). Kontulan tutkimuksen mukaan on kuitenkin otettava huomioon se, että tutkimus on vanha ja asenteet myöskin teologiaa opiskelevien keskuudessa on saattanut muuttua. Koulutusalat ruokkivat omia arvokupliaan ja erityisesti humanististen alojen ja sosiaalitieteiden alojen oppilaat ovat arvoiltaan vasemmistolaisia ja liberaaleja (Rantala 2015).

Uskovaiset ihmiset suhtautuvat homoseksuaaleihin kielteisemmin kuin ihmiset, jotka eivät ole kovin uskovaisia. Tämä johtuu pitkälti siitä, että uskonto tarjoaa uskovalle

monenlaisia normeja ja moraalikäsitteitä siitä, mikä on oikein ja väärin. Lähtökohtaisesti monet uskonnot kieltävät homoseksuaalisuuden ja pitävät sitä jonkinlaisena syntinä. Varsinkin uskonnollisesti konservatiiviset ja uskontoa radikaalisti tulkitsevat ihmiset suhtautuvat homoseksuaalisuuteen erittäin kielteisesti. ISSP-aineiston pohjalta tehdyn tutkimuksen mukaan kaikki vähintään kerran kuussa uskonnolliseen toimintaan osallistujista ajattelivat, että samaa sukupuolta olevien suhde on ainakin osittain väärin. (Salomäki 2011, 25.) Uskonnolliset argumentit ovat olleet esillä erityisesti sukupuolineutraalista avioliitosta ja samaa sukupuolta olevien pariin adoptiosta keskusteltaessa. Homoseksuaalisuus on ollut Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle vaikea asia jo pitkään ja mielipiteet kirkon sisällä jakautuvat voimakkaasti puolesta ja vastaan. Arkkipiispa Kari Mäkinen on suhtautunut homoseksuaaleihin myönteisesti jo pitkään ja uskoo, että kirkko tulee hyväksymään samaa sukupuolta olevien vihkimisen ennemmin tai myöhemmin (Yle Kotimaa, 11.3.2017).

Myös poliittisella kannalla on havaittu olevan yhteys mielipiteisiin homoseksuaaleista. Suomen puolueista etenkin vasemmistoliitto ja muut vasemmistopuolueet ovat pääsääntöisesti puolustaneet homojen oikeudellista asemaa ja niiden kohentamista, siinä missä oikeisto on suhtautunut asiaan maltillisemmin, kristillisten vastustaessa homoseksuaalien yhdenvertaisen aseman kohentamista jyrkästi (Juvonen 2015, s.76). Varsinkin Kristillisdemokraattien Päivi Räsänen (esim. A2 Teema: Homoilta 2010) ja Perussuomalaisen Timo Soini (Suomen Uutiset 2014) ovat vastustaneet mediassa voimakkaasti homoliittoja ja samaa sukupuolta olevien pariin adoptio-oikeutta. Myös Perussuomalaisen vuoden 2018 presidenttiehdokas Laura Huhtasaari on Helsingin Sanomien vaalikoneessa ilmoittanut olevansa täysin eri mieltä siitä, että homo- ja lesbopareilla tulisi olla samanlaiset avioliitto- ja adoptio-oikeudet kuin heteropareilla. Monissa puolueissa asiaa on lähestytty omantunnon kysymyksenä, eikä puolue ole harjoittanut ryhmäkuria.

5 TUTKIMUSASETELMA

Tässä pro gradu – tutkielmassa tarkastelen, miten suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on muuttunut Suomessa 2000-luvulla. Peilaan suomalaisten suhtautumista myös kansainvälisellä mittapuulla ja paikannan uusimman, vuoden 2016 osalta sitä, millaista on suomalaisten suhtautuminen samaa sukupuolta olevia pareja kohtaan vertailtaessa muihin Euroopan maihin. Lisäksi selvitän vuoden 2016 aineiston osalta, mitkä demografiset tekijät ovat yhteydessä vastaajan suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten Suomessa on suhtauduttu homoseksuaaleihin 2000-luvulla?
2. Millaista on suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin vuonna 2016 verrattuna muihin ESS-aineistossa mukana olleisiin maihin?
3. Onko vastaajan iällä, sukupuolella, koulutustasolla, asuinpaikkakunnan koolla tai uskonnollisuudella yhteyttä suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan vuonna 2016?

Aiempien tutkimusten (esim. Hooghe & Meeusen 2013; Smith ym. 2014) pohjalta on oletettavissa, että suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on myönteisempää vuonna 2016 kun vuonna 2002, koska homoseksuaalien oikeudellista asemaa on paranneltu monin eri tavoin tällä aikavälillä, mikä on aiempien tutkimusten mukaan johtanut myönteisempään suhtautumiseen.

Aineistoina käytän European Social Survey:tä (ESS) vuosilta 2002 – 2016 Suomen osalta ja kansainvälisen vertailun osalta koko käytettävissä olevaa aineistoa vuodelta 2016. European Social Survey on eurooppalainen tutkimusohjelma, jonka tavoitteena on kerätä vertailukelpoista dataa lähes 30 Euroopan maasta. ESS kerätään haastattelututkimuksena satunnaisotannalla ja se kartoittaa yhteiskunnallisia arvoja, asenteita ja käyttäytymistä sekä niiden muutoksia. Ensimmäinen ESS-aineisto on kerätty vuonna 2002, jonka jälkeen aineistoa on kerätty joka toinen vuosi. Suomi on ollut mukana kaikilla kahdeksalla kierroksella ja hyödynnän tässä tutkimuksessa kaikkia Suomen osalta kerättyjä aineistoja. (ESS 2016.)

Valitsin tarkasteltaviksi kaikki kerätyt aineistot, jotta saan tutkittua suhtautumista ja sen muutoksia mahdollisimman laajasti sisältäen viimeisimmän ja uusimman ajankohdan sekä niiden välillä olleita poikkileikkausajankohtia. Taulukossa 1 on esitetty aineistojen alkuperäiset otoskoot ja vastausprosentit. Tarkastelemaani väittämään on vuonna 2002 vastannut 1967 henkeä, kun vastaavasti väittämään vastanneiden lukumäärä on ollut vuonna 2004: 2004, 2006: 1884, 2008: 2184, 2010: 1863, 2012: 2183, 2014: 2065 ja 2016: 1917 henkeä.

Taulukko 1. Alkuperäiset otoskoot ja vastausprosentit European Social Survey -aineistoissa.

	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
OTOSKOKO (N)	2766	2900	3000	3300	3200	3296	3400	3400
VASTAUSPROSENTTI (%)	76	71	64	68	59	67	63	58

5.1 MUUTTUJAT

Selitettävänä muuttujana käytän väitettä ”Oletko samaa mieltä seuraavien väittämien kanssa: Homoilla ja lesboilla pitäisi olla vapaus elää elämäänsä haluamallaan tavalla?”. Vastausvaihtoehdot ovat jaettu kuuteen eri osaan ja ovat: täysin samaa mieltä, samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, eri mieltä, täysin eri mieltä ja en osaa sanoa/en tiedä. Luokittelin muuttujan uudestaan kolmiluokkaiseksi niin, että yhdistin samaa ja eri mieltä olevat vastaajat, jolloin vastausvaihtoehdoiksi jäi: samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä ja eri mieltä. En osaa sanoa – vastausvaihtoehdot on lisätty puuttuviin tietoihin, sillä pienet vastausmäärät tuottavat ongelmia etenkin monimuuttuja-analyyseissä. Luokittelin selitettävän muuttujan uudestaan, jotta sain kunkin luokan tapausmääriä kasvatettua, jolloin ne sopivat paremmin käyttämiini analyysimenetelmiin. Näin on myös helpompaa eritellä homoseksuaalisiin henkilöihin myönteisesti sekä kielteisesti suhtautuvia.

Tutkimuksen tuloksia analysoitaessa on hyvä pitää mielessä, että kysymyksen asettelua saattaa vaikuttaa merkittävästi tuloksiin tutkiessa suhtautumista seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että seksuaalivähemmistöjen identifiointi on yhteydessä vastaajien mielipiteisiin (Black ym. 2000). Aineistossa kysellään vastaajien mielipidettä juuri homojen ja lesbojen oikeudesta elää haluamallaan tavalla, joka jättää esimerkiksi bi-seksuaalit ja muut seksuaalivähemmistöihin kuuluvat tutkimuksen ulkopuolelle. Joidenkin tutkimusten mukaan (esim. Malinen 2005) suhtautuminen homoihin on ollut lesboja kielteisempää, joten tulokset saattaisivat olla erilaisia, jos nämä olisi eroteltu toisistaan. Kysymyksessä ei ole myöskään spesifioitu sitä, mitä kaikkea ”vapaus elää elämäänsä haluamallaan tavalla” pitää sisällä. Vastaajan tulkinnanvaraiseksi jää, käsittääkö kysymys homoseksuaalien juridisia oikeuksia.

Uusimmassa, vuoden 2016 aineistossa on tarkasteltu vastaajien asenteita homoseksuaaleja kohtaan myös kysymällä, häpeisivätkö he homoseksuaalia lähisukulaistaan ja tulisiko heidän mielestään homoseksuaaleilla olla samanlainen adoptio-oikeus kuin heteropareilla. Näiden muuttujien suorien jakaumien tarkastelu on mielenkiintoista, jotta voimme hahmottaa paremmin myös vastaamista omaan selitettävään muuttujaamme. Tein myös näille kahdelle muuttujalle vastaavanlaiset uudelleen luokittelut kuin selitettävälle muuttujalle. Tarkastelen näitä kysymyksiä vain Suomen osalta vuonna 2016 karottaakseni paremmin suomalaisten suhtautumisen tilannetta homoseksuaaleihin.

Selittävien muuttujien osalta keskityn uusimpaan, vuoden 2016 aineistoon. Selittävinä muuttujina tutkimuksessa käytän vastaajan ikää, sukupuolta, asuinpaikkakunnan kokoa, koulutustasoa ja uskonnollisuutta. Nämä tekijät ovat olleet aikaisempien tutkimusten mukaan yhteydessä suhtautumiseen homoseksuaaleja ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Tutkimuksissa on esitetty, että homoseksuaaleihin suhtautuu myönteisemmin nuoret, naiset, korkeasti koulutetut, kaupungeissa asuvat ja vähemmän uskonnolliset henkilöt. (esim. Sears 1991; Kelley 2001; Takacs ym. 2011; van de Akker ym. 2013; Hooghe & Meeusen 2013; Smith ym. 2014.) Omassa tutkimuksessani haluan selvittää, ovatko nämä tekijät yhä vuonna 2016 suomalaisten keskuudessa niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat henkilön suhtautumiseen homoja tai lesboja kohtaan. Vaikka yksilön puoluetaustalla on havaittu olevan yhteyttä seksuaalivähemmistöjä koskeviin mielipiteisiin, olen jättä-

nyt sen pois selittävästä muuttujistani. En ota puoluetusta mukaan tutkimukseen, koska vasemmisto–oikeisto-akseli on ongelmallinen lähestymistapa monipuolueisessa Suomessa. Vastaajien puoluetusta on selvitetty aineistossa 2 eri tavalla; kysymällä, mitä puoluetta on äänestänyt ja miten sijoittaisi itsensä vasemmisto–oikeisto akselille asteikolla 1–10, jossa 1 kuvastaa vasemmistoa ja 10 oikeistoa. Ensimmäisen osalta on haasteellista sijoittaa tiettyjä puolueita vasemmisto–oikeisto-akselille ja toisessa arvo 5 saa todellisuutta enemmän kannatusta.

Ikää on aineistossa kysytty syntymävuoden perusteella, mutta aineistosta löytyy myös valmis muuttuja, joka kertoo vastaajien iän. Olen jakanut iän kolmeen luokkaan niin, että nuoriin aikuisiin kuuluvat alle 30-vuotiaat vastaajat (13–29 -vuotiaat), aktiivikäisiin 30–59-vuotiaat vastaajat ja iäkkäisiin 60-vuotiaat ja sitä vanhemmat vastaajat. Tein muutoksia kasvattaakseni luokkien tulevia tapausmääriä. Aiempien tutkimusten perusteella on oletettavissa, että nuoremmat vastaajat suhtautuvat vanhempia ikäluokkia myönteisemmin homoseksuaaleihin (esim. Inglehart 1997).

Sukupuolta kuvaavan muuttujan tarve nousee myös aiemmista tutkimuksista, joiden mukaan sukupuoli on yhteys vastaajan näkemyksiin ja mielipiteisiin homoseksuaaleja kohtaan. Oletettavissa on, että naiset suhtautuvat homoseksuaalisuuteen miehiä myönteisemmin. (esim. LaMar & Kite 1998.) Sukupuoli-muuttuja on ainut muuttuja, jota pystyn hyödyntämään aineistosta sellaisenaan. Vastausvaihtoehdot ovat mies- tai nainen. Kysymyksenasettelu on ongelmallinen siinä mielessä, että se ei tunne esimerkiksi muun sukupuolisia. Laajemmin ihmisen sukupuolellista moninaisuutta huomioivalla kysymyksenasettelulla pystyttäisiin testaamaan, suhtautuvatko sukupuolivähemmistön jäsenet seksuaalivähemmistöihin valtaväestöä myönteisemmin.

Myös asuinpaikkakunnan koolla on havaittu olevan yhteyttä suhtautumisessa homoseksuaaleja kohtaan. Asuinpaikkakunnan koko on aineistossa jaettu viiteen osaan, pyytämällä vastaajaa kuvaamaan asuinpaikkakuntansa kokoa. Vastausvaihtoehdot ovat olleet suurkaupunki, lähiö / esikaupunkialue, pieni tai keskikokoinen kunta tai kaupunki, pienempi taajama tai kunta ja maaseutu. Jaottelin asuinpaikkakunnan kokoa kuvaavan muuttujan tutkimusta varten uudestaan kolmiluokkaiseksi niin, että yhdistin molemmis-

ta päistä vastausvaihtoehtoja yhteen. Luokiksi jäivät suurkaupunki tai lähiö, keskikokoinen kunta tai kaupunki ja maaseutu. Aiempien tutkimusten pohjalta voidaan odottaa, että suurkaupungeissa tai niiden lähistöllä asuvat suhtautuvat homoseksuaaleihin myönteisemmin kuin pienillä paikkakunnilla asuneet (esim. Smith ym. 2014).

Korkeasti koulutetut henkilöt suhtautuvat useammin homoseksuaaleihin myönteisemmin kuin alemmin koulutautuneet henkilöt (esim. van de Akker ym. 2013). Tarkastelen tätä hypoteesia myös omassa tutkimuksessani ottamalla analyysiin mukaan myös koulutustaustaa mittaavan muuttujan. Koulutustaustaa on aineistossa tarkasteltu kysymällä vastaajalta tämän korkeinta koulutustasoa. Vastausvaihtoehdot on jaettu kuuteen osaan; peruskoulun ala-aste tai kansankoulu, peruskoulun yläaste tai keskikoulu, lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto, opisto- tai korkeakoulututkinto ja lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Yhdistin vastausvaihtoehdot kolmeen osaan ja uudet vastausvaihtoehdot ovat peruskoulu tai vähemmän, lukio tai ammatillinen toisen asteen koulutus, korkeakoulu tai ylempi. Suoritettua tutkintoa kuvaava luokiteltu muuttuja soveltuu tutkimukseeni paremmin, kuin toinen koulutusta kuvaava muuttuja, joka kysyy vastaajan koulutusvuosia. Vaikka on osoitettu, että kauemmin koululaitoksissa opiskelleet henkilöt ovat altistuneet koulumaailman liberaaleille arvoille enemmän (van de Akker ym. 2013), on mielestäni mielekkäämpää tarkastella suoritettuja tutkintoja ja koulutusastetta, kuin pelkkiä opintovuosia. Päädyin ratkaisuun esimerkiksi sen takia, että peruskoulussa luokalleen jäänyt oppilas kerryttää kyllä opintovuosia, mutta ei välttämättä tietoja tai korkeakoulujen kirjoilla vuodesta toiseen pyörivät opiskelijat eivät välttämättä osallistu opetukseen ja sitä kautta altistu korkeakoulumaailman arvoille.

Uskonnollisuuden on puolestaan osoitettu olevan keskeisin erotteleva tekijä myönteisesti ja kielteisesti homoseksuaaleihin suhtautuvien vastaajien keskuudessa (esim. Salomäki 2011.) Vastaajan uskonnollisuutta on tässä aineistossa puolestaan selvitetty pyytämällä kertomaan, kuinka usein osallistuu uskonnollisiin tilaisuuksiin, jos erityistilanteita kuten häitä tai hautajaisia ei huomioida. Alkuperäiset vastausvaihtoehdot ovat olleet; joka päivä, useammin kuin kerran viikossa, kerran viikossa, vähintään kerran kuukaudessa, vain erityisinä pyhäpäivinä, harvemmin ja en koskaan. Tein uuden kaksiluokkaisen muuttujan kuvaamaan vastaajan uskonnollisuutta. Uuden muuttujan vastausvaihto-

ehdot ovat säännöllisesti tai harvoin. Tämän selittävän tekijän osalta on syytä odottaa aiempiin tutkimustuloksiin perustuen, että säännöllisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistuvat suhtautuvat homoseksuaaleihin kielteisemmin, kuin harvoin näissä tilaisuuksissa käyvät ihmiset (esim. Smith ym. 2014). Taulukossa 2 on esitetty kaikkien taustamuuttujien tapausmäärät uusimman, vuoden 2016 aineiston osalta.

Taulukko 2. Suomen aineiston taustamuuttujat vuonna 2016, % (N).

TAUSTAMUUTTUJAT

	IKÄLUOKKA
NUORET AIKUISET	17,9 (345)
AIKUISET JA KESKI-ikäiset	47,3 (911)
IKÄIHMISET	34,8 (669)
YHTEENSÄ	100 (1925)
	SUKUPUOLI
MIES	49,9 (961)
NAINEN	50,1 (964)
YHTEENSÄ	100 (1925)
	ASUINPAIKKAKUNNAN KOKO
SUURKAUPUNKI TAI LÄHIÖ	35,5 (683)
KESKIKOKOINEN KAUPUNKI	27,4 (528)
MAASEUTU	37,0 (712)
YHTEENSÄ	100 (1923)
	KOULUTUSTASO
PERUSKOULU TAI VÄHEMMÄN	19,8 (382)
LUKIO TAI AMMATTIKOULU	32,6 (627)
KORKEA KOULUTUS	47,4 (912)
YHTEENSÄ	100 (1921)
	USKONNOLLISUUS
SÄÄNNÖLLESTI	11,7 (225)
HARVOIN	88,2 (1698)
YHTEENSÄ	100 (1923)

5.2 TILASTOLLISET ANALYYSIMENETELMÄT

Suhtautumisen muutosta 2000-luvulla tarkastelen suorilla frekvenssijakaumilla. Demografisten tekijöiden yhteyden tarkastelemiseen käytän uusinta, vuoden 2016 aineistoa. Aineiston analyysimenetelmänä käytän ristiintaulukointia sekä monimuuttujamalleista multinomiaalista logistista regressioanalyysiä. Tutkimusaineiston analysoinnissa käytän kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä SPSS tilasto-ohjelman avulla.

Suorien frekvenssijakaumien avulla saadaan yleiskäsitys suomalaisten suhtautumisesta homo- ja lesboparien oikeuteen elää haluamallaan tavalla ja voidaan tarkastella ajallista muutosta parhaiten. Ristiintaulukoinnilla voidaan puolestaan havainnollistaa kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta. Sen yksinkertaisuus tekee siitä tehokkaan ja selkeän analyysimenetelmän, joka soveltuu parhaiten tutkimuksessani käytettävien kategoristen muuttujien tarkasteluun. Ristiintaulukointiin liittyvää khiin neliötestiä käytetään yhteensopivuustestinä jakaumalle ja tarkastelee muuttujien välistä yhteyttä. Tilastollista merkittävyyttä ilmaistaan p-arvolla. Mikäli p-arvo on pienempi tai yhtä suuri kuin 0,5 on tulos tilastollisesti melkein merkitsevä. P-arvon ollessa pienempi kuin 0,01 on tulos tilastollisesti merkitsevä ja kun se on alle 0,001, havaittu poikkeama on tilastollisesti erittäin merkitsevä. (Laininen 2007, 25–26, 48–53.)

Multinomiaalisella logistisella regressioanalyysillä pystytään etsimään useiden selittävien muuttujien joukosta sellaisia, joilla pystytään parhaiten selittämään ilmiötä ja siinä tapahtuvaa vaihtelua. Kyseessä on tavallisen logistisen regressioanalyysin laajennus, jota käytetään silloin, kun selitettävä muuttuja saa enemmän kuin kaksi arvoa. Sillä voidaan siis tarkastella eri väestöryhmien välisiä eroja mielipiteissä. Analyysissä asetetaan jokaisesta selittävästä muuttujasta jokin arvo referenssiluokaksi, johon verrataan saman tekijän muita luokkia. Tuloksissa voidaan tarkastella sitä, kuuluuko jokin ryhmä useammin vai harvemmin tiettyyn ryhmään, riippuen siitä, mikä on asetettu referenssiluokaksi. (Metsämuuronen 2006, 670.)

Täysin tarkkaa mallin selitysastetta multinomiaalisessa logistisessa regressioanalyysissä ei voida saada, mutta Nagelkerken R square –testin avulla saadaan kuitenkin hyvä likiarvo selitysasteesta, ja tämä niin kutsuttu näennäisselitysaste tai pseudoselitysaste raportoidaan tuloksissa. Tutkimuksessani raportoin myös vetosuhteet (odds ratio), joiden avulla voidaan tarkastella suhteellista riskiä kuulua johonkin tiettyyn ryhmään. Käytettyjen selittävien muuttujien hyvyttä testataan Waldin testisuurearvolla, jonka tulee olla tilastollisesti merkitsevä ($<0,05$). (Jokivuori & Hietala 2007, 70–71.)

6 PITÄISIKÖ SEKSUAALIVÄHEMMISTÖILLÄ OLLA OIKEUS ELÄÄ HALUAMALLAAN TAVALLA SUOMESSA 2000-LUVULLA

Tässä luvussa tarkastelen ensin suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleihin 2000-luvulla ja kartoitan sitä, miten suhtautuminen on 14 vuoden tarkastelujaksolla muuttunut ja pohdin syitä muutokseen. Toiseksi paikannan suomalaisten suhtautumisen tilannetta verrattuna muihin aineistossa mukana olleisiin maihin uusimman, vuoden 2016 aineiston osalta. Tämän jälkeen käyn läpi demografisten tekijöiden yhteyttä vastaajan suhtautumiseen myös vuoden 2016 aineiston osalta.

6.1 SUHTAUTUMISEN MUUTOS SUOMALAISTEN KESKUUDESSA 2000-LUVULLA

Taulukko 3. Suomalaisten suhtautuminen siihen, pitäisikö homo- ja lesbopareilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla 2000-luvulla, %.

	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
SAMAA MIELTÄ	61,7	63,2	63,7	68,2	74,7	74,8	73,1	80,8
EI SAMAA EIKÄ ERI MIELTÄ	14,7	19,3	18,3	18,7	13,4	14,9	13,0	11,3
ERI MIELTÄ	23,6	17,5	18,0	13,1	11,9	10,3	13,9	8,0

Taulukossa 3 on esitetty vastaajien suhtautumista homo- ja lesboparien oikeuteen elää haluamallaan tavalla 2000-luvun Suomessa. Tuloksista voidaan havaita, että 2000-luvun selkeä trendi on ollut, että suvaitsevaisuus on lisääntynyt ja yhä useampi vastaajista on sitä mieltä, että homojen ja lesbojen tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Selvä enemmistö suhtautui näin jo vuonna 2002, mikä on osittain ristiriidassa tiukkojen poliittisten päätösten kanssa, joissa homoseksuaaleja koskevat äänestykset ovat olleet todella tasaisia sekä puolesta että vastaan, ja eduskunnan tahtotila muuttaa ja parantaa homoseksuaalien oikeudellista asemaa on ollut matalaa (esim. Juvonen 2015).

Vielä 2002 kuitenkin 23,6 % vastaajista oli eri mieltä sen kanssa, että homoseksuaalien tulisi saada elää haluamallaan tavalla, kun vastaava osuus oli vuonna 2016 enää 8 %. Kielteiset mielipiteet ovat 14 vuoden tarkastelujaksolla vähentyneet huomattavasti. Merkille pantavaa tuloksissa on kuitenkin se, että vuoden 2012 ja 2014 välillä asenteet ovat kuitenkin kiristyneet jonkin verran, vaikka muuten koko aineistoissa mielipiteet ovat muuttuneet myönteisimmiksi. Vuonna 2014 samaa mieltä olevien vastaajien määrä vähentyi, kun samalla eri mieltä olevien vastaajien määrä kasvoi. Tämä voi selittyä esimerkiksi sillä, että aiheen laaja käsittely mediassa Tahdon 2013 kampanjan merkeissä on lisännyt vastakkainasettelua erityisesti eri mieltä olevien kanssa (Konstig 2015, 130). Aiheen medianäkyvyys olisi voinut kuitenkin myös johtaa suvaitsevien mielipiteiden kasvamiseen (Juvonen 2015). Myös vuonna 2014 alkanut Syyrian pakolaiskriisi saattoi vähentää postmodernien arvojen kannatusta, kun epävarmuus Euroopassa on lisääntynyt (Inglehart 1997). Vuosien 2014 ja 2016 välillä mielipiteissä tapahtui kuitenkin muutosta suvaitsevaisempaan suuntaan, vaikka pakolaiskriisi oli Suomessa koko tämän ajan valloillaan ja tullut konkreettisemmaksi. Myös medianäkyvyyttä oli molempina vuosina paljon, joten näillä tekijöillä ei yksinään voida selittää vuosien 2012 ja 2014 välisiä mielipite-eroja. Toisaalta tasa-arvoinen avioliittolaki hyväksyttiin Suomessa vuonna 2014, jonka on aiemmissa tutkimuksissa havaittu lisäävän myönteistä suhtautumista verrattain lyhyelläkin aikavälillä (esim. Kreitzer ym. 2014).

Huomion arvoista on myös se, että sellaisten vastaajien määrä, joilla ei ole asiaan mielihoidettua on laskenut tasaisesti 2000-luvun edetessä. Vaikka vastaajille onkin muodostuneet vahvemmat mielipiteet homoseksuaaleista, vielä 2016 11,3 prosentilla vastaajista ei ole ollut mielihoidettua asiaan. He eivät olleet eri eikä samaa mieltä väittämän kanssa, eivätkä näin ollen ottaneet siihen kantaa suuntaan tai toiseen. Tämän osalta tarvittaisiin jatkotutkimusta, jotta pystyttäisiin selvittämään, suhtautuvatko nämä vastaajat useammin myönteisesti vai kielteisesti homoseksuaaleihin.

Tuoreimmassa, vuoden 2016 aineistossa on tarkasteltu vastaajien asenteita homoseksuaaleja kohtaan myös kysymällä, häpeäisivätkö he homoseksuaalia lähisukulaistaan ja

tulisiko heidän mielestään homoseksuaaleilla olla samanlainen adoptio-oikeus kuin heteropareilla. Tarkastelemalla aihetta eri lähtökohdista ja erilaisilla kysymyksenasetteluilla saamme selville lisää siitä, miten suomalaiset homoseksuaaleihin suhtautuvat. Taulukossa 4 on esitetty vastaajien näkemykset näihin väittämiin.

Taulukko 4. Vastaajien näkemykset siitä, häpeäisivätkö he homo- tai lesbosukulaistaan sekä mielipiteistä yhdenvertaista adoptio-oikeutta kohtaan Suomessa vuonna 2016, %.

	HÄPEÄISIN HOMOA TAI LESBOA LÄHISUKULAISTANI	HOMO- JA LESBOPAREILLA TULISI OLLA YHTÄLÄINEN ADOPTIO-OIKEUS, KUIN HETEROILLA
SAMAA MIELTÄ	7,5	52,2
EI SAMAA EIKÄ ERI MIELTÄ	9,4	17,0
ERI MIELTÄ	83,2	30,8

Taulukosta 4 voidaan havaita, että vielä harvempi vastaaja häpeäisi homoa tai lesboa lähisukulaistaan, kuin olivat sitä mieltä, että homojen ja lesbojen tulisi saada elää elämänsä haluamallaan tavalla. Täysin eri mieltä häpeä-väittämän kanssa oli 83,2 % vastaajista, josta voidaan päätellä, että selkeä enemmistö ei tuntisi häpeää homoseksuaalia lähiomaistaan kohtaan. Yhdenvertaisen adoptio-oikeuden suhteen vastaajien mielipiteet ovat kuitenkin jyrkempiä ja selkeästi enemmän homoseksuaalien adoptio-oikeutta vastaan, kun yleisellä tasolla homoseksuaalien vapautta elää haluamallaan tavalla. Vain hieman yli puolet vastaajista kannattaa samanlaisia adoptio-oikeuksia myös samaa sukupuolta oleville pareille. Tämä on kuitenkin hieman enemmän kuin vuonna 2012, jolloin vajaa puolet suomalaisista suhtautuivat myönteisesti naisparien vanhemmuuteen, ja vain reilu kolmannes miesparien vanhemmuuteen (Hyypiä 2015). Tästä voidaan kuitenkin todeta, että suhtautuminen homoseksuaalien vanhemmuuteen on kielteisempää kuin homoseksuaalisuuteen yleisellä tasolla ja harva vastaajista luultavasti koki selitettävän muuttujan tarkoittavan myös homoseksuaalien oikeutta yhdenvertaiseen adoptioon, vaikka tämä olisikin heidän vapautta elää elämänsä haluamallaan tavalla.

Suomessa ilmapiiri homoseksuaaleja kohtaan on ollut kohtuullisen suvaitsevainen koko 2000-luvun ja kasvanut ajan kuluessa. Jotta voimme paremmin hahmottaa suomalaisten suhtautumista homoseksuaaleihin, vertailen suomalaisten suhtautumista kansainvälisellä tasolla. Tarkastelen, eroaako suomalaisten suhtautuminen muista, vuoden 2016 ESS-aineistossa mukana olleista maista. Taulukossa 5 on esitetty ESS-aineistossa vuonna 2016 mukana olleiden vastaajien näkemykset homoseksuaalien oikeudesta elää haluamallaan tavalla maittain muiden kuin Suomen osalta.

Taulukko 5. Vastaajien näkemykset siitä, pitäisikö homoseksuaalien saada elää haluamallaan tavalla vuonna 2016 maittain, % (N).

	SAMAA MIELTÄ	EI SAMAA EIKÄ		YHTEENSÄ
		ERI MIELTÄ	ERI MIELTÄ	
ISLANTI	95,5	2,9	1,6	100 (874)
ALANKOMAAT	95,3	2,4	2,3	100 (1674)
RUOTSI	93,4	4,5	2,1	100 (1538)
NORJA	90,7	4,6	4,7	100 (1540)
ESPANJA	89,4	6,3	4,2	100 (1906)
BELGIA	88,4	5,8	5,8	100 (1763)
RANSKA	88,1	5,8	6,2	100 (2051)
SAKSA	87,4	6,8	5,8	100 (2840)
SVEITSI	87,3	7,1	5,6	100 (1511)
ISO-BRITANNIA	86,8	8,3	4,9	100 (1948)
IRLANTI	85,5	7,3	7,2	100 (2722)
PORTUGALI	85,5	7,2	7,3	100 (1255)
SUOMI	80,8	11,3	8,0	100 (1917)
ITÄVALTA	77,1	12,3	10,6	100 (1953)
ITALIA	67,0	18,2	14,8	100 (2515)
SLOVENIA	65,8	13,8	20,4	100 (1265)
TŠEKKI	61,7	22,7	15,6	100 (2215)
ISRAEL	61,2	16,8	22,0	100 (2444)
PUOLA	60,3	18,8	21,0	100 (1608)
VIRO	56,1	20,9	23,0	100 (2004)
UNKARI	37,1	23,0	39,9	100 (1484)
LIETTUA	23,7	29,4	46,9	100 (1957)
VENÄJÄ	15,1	16,3	68,6	100 (2200)
YHTEENSÄ	72,0	12,3	15,7	100 (43184)

ESS-aineiston mukaan vuonna 2016 yleinen ilmapiiri homoseksuaaleja kohtaan on ollut suvaitsevainen ja selvä enemmistö vastaajista on ollut sitä mieltä, että homoseksuaalien tulisi saada elää haluamallaan tavalla. Alueelliset erot maiden välillä suhtautumisessa homoseksuaaleihin ja heidän oikeuksiinsa ovat kuitenkin merkittäviä. Venäjällä vain 15,1 % suhtautuu homoseksuaalien oikeuksiin myönteisesti, kun vastaavasti Islannissa 95,5 % vastaajista oli sitä mieltä, että homoseksuaalien tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Maaryhmistä korostuu erityisesti Itä-Euroopan maissa kielteinen suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan ja kaikissa Itä-Euroopan maissa suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan on keskimääräistä kielteisempää. Tulos tukee aiempien tutkimusten havaintoa siitä, että maissa, joissa homoseksuaalien juridiset oikeudet ovat heikompia, on suhtautuminen homoseksuaaleihin myös kielteisempää (esim. Takacs ym. 2011; van de Akker ym. 2013 & Smith ym. 2014).

Erityisen mielenkiintoista tuloksissa oli se, että juuri Suomi sijoittui kansainvälisen vertailun puoliväliin. 11 maassa suhtautuminen oli myönteisempää ja myös 11 kielteisempää kuin Suomessa vuonna 2016. Suhtautuminen oli silti Suomessa koko aineistossa keskimääräistä myönteisempää, mikä johtuu kielteisempien maiden alhaisesta suvaitsevaisuudesta. Suomi kuitenkin poikkeaa muista Pohjoismaista oleellisesti, ja Suomessa vain hieman reilu 80 % väestöstä on suhtautunut homoseksuaaleihin myönteisesti, siinä missä muissa mukana olleissa Pohjoismaissa yli 90 % vastaajista on kannattanut homoseksuaalien oikeutta elää haluamallaan tavalla. Tanska puuttuu vuoden 2016 aineistosta, mutta aiempien tutkimusten (esim. van de Akker ym. 2013) pohjalta on oletettavissa, että tanskalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin on hollantilaisten ohella todella myönteistä. Suomalaisten kielteisempi suhtautuminen muihin pohjoismaalaisiin verrattuna saattaa selittyä sillä, että Suomessa homoseksuaalien oikeudellista asemaa on kehitettyä selvästi muita Pohjoismaita myöhemmin.

Suomi on laskettu aiemmin muiden Pohjoismaiden ja Alankomaiden ohella homoseksuaaleihin myönteisemmin suhtautuvien maiden joukkoon ja on saanut tunnustusta edistyksellisyydestään (esim. Plummer 1998, xv & Kelley 2001). Euroopan mittakaavassa näin ei enää näytä kuitenkaan olevan, vaan Suomi lukeutuu suhtautumisessaan eurooppalaiseen keskitasoon. Tulos on hieman ristiriidassa aiempien tutkimusten kanssa (esim.

Kelley 2001 & Smith ym. 2104) sen osalta, että homoseksuaalien hyvät oikeudet ja maan vahva sekulaarisuus eivät välttämättä takaa myönteisempää suhtautumista. On myös mahdollista, että Suomi ei ole enää niin edistyksellinen tässä asia kuin aiemmin on luultu. Tuloksen analysoiminen paremmin vaatisi tarkempaa ja laajempaa kansainvälistä jatkotutkimista. Olisi mielenkiintoista myös tarkastella vastaavaa ajallista muutosta 2000-luvulla eurooppalaisessa ja kansainvälisessä vertailussa, jotta pystyttäisiin kartoittamaan sitä, ovatko kehitystrendit olleet samankaltaisia suvaitsevaisuuden lisääntymisen osalta kuin Suomessa 2000-luvulla.

6.2 SUHTAUTUMISEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT DEMOGRAFISET TEKIJÄT

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli tarkastella, onko vastaajien demografisilla tekijöillä vaikutusta suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan. Tarkastelen vastaajan iän, sukupuolen, koulutustason, asuinpaikkakunnan koon sekä uskonnollisuuden yhteyttä vastaajan mielipiteeseen siitä, pitäisikö homoseksuaalien saada elää haluamallaan tavalla Suomessa vuonna 2016. Käytän demografisten tekijöiden tarkasteluun sekä ristiintaulukointia että multinomiaalista logistista regressioanalyysiä.

Taulukossa 6 on esitetty ristiintaulukoinnit jokaisen taustamuuttajan osalta vuonna 2016. Ristiintaulukoinneista voidaan havaita, että vastaajan ikäluokalla, sukupuolella, asuinpaikkakunnan koolla, koulutustasolla ja uskonnollisuudella on tilastollisesti merkitsevä yhteys vastaajan suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan. Miesten ja naisten väliset mielipide-erot ovat lähimpänä toisiaan, kun puolestaan erot korostuvat eniten uskonnollisten ja ei-uskonnollisten vastaajien välillä.

Taulukko 6. Vastaajien näkemykset siitä, pitäisikö homo- ja lesboparien saada elää elämänsä haluamallaan tavalla vuonna 2016 ikäluokan, sukupuolen, asuinpaikkakunnan koon, koulutustason ja uskonnollisuuden mukaan, %. (*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001)

		SAMAA MIELTÄ	EI SAMAA EIKÄ ERI MIELTÄ	ERI MIELTÄ	YHTEENSÄ
IKÄLUOKAT ***	<i>Nuoret aikuiset</i>	90,7	6,7	2,6	100 (344)
	<i>Aikuiset ja keski-ikäiset</i>	82,7	10,1	7,2	100 (909)
	<i>ikäihmiset</i>	72,9	15,2	11,9	100 (664)
SUKUPUOLI **	<i>Mies</i>	77,8	12,7	9,4	100 (957)
	<i>Nainen</i>	83,6	9,8	6,6	100 (960)
ASUINPAIKKAKUNNAN KOKO ***	<i>Suurkaupunki tai lähio</i>	86,7	8,1	5,3	100 (682)
	<i>Keskikokoinen kaupunki</i>	77,6	13,9	8,6	100 (526)
	<i>Maaseutu</i>	77,7	12,4	9,9	100 (707)
KOULUTUSTASO ***	<i>Peruskoulu tai vähemmän</i>	71,8	15,0	13,2	100 (379)
	<i>Lukio tai ammattikoulu</i>	80,4	11,5	8,0	100 (624)
	<i>Korkea koulutus</i>	84,8	9,6	5,6	100 (910)
USKONNOLLISUUS ***	<i>Säännöllisesti</i>	58,3	17,0	24,7	100 (223)
	<i>Harvoin</i>	83,8	10,5	5,7	100 (1693)

Taulukosta 6 nähdään, että nuoremmat vastaajat suhtautuvat vanhempia vastaajia myönteisemmin homoseksuaalien vapauteen elää haluamallaan tavalla. Erot ikäluokkien välillä ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä (***) ja vain 2,6 % alle 30-vuotiaista vastaajista oli eri mieltä sen kanssa, että homo- ja lesboparien tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla, kun taas yli 60-vuotiaista ja vanhemmista vastaajista tätä mieltä oli 11,9 %. Iän merkitys on linjassa aiempien tutkimusten kanssa (esim. Sears 1991). Tulosta tulkittaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että arvot muuttuvat lähinnä vain sukupolvittain, joten juuri ikäluokat selittävät parhaiten eroja vastaajien suhtautumisessa homoseksuaaleihin. Ikäluokkien erot johtuvat siitä, että ikäluokat näkevät maailman eri tavalla ja ovat kokeneet homoseksuaalisuuden historiallisesti eri tavalla, joten myös eri ikäluokkien edustajien arvot, asenteet ja mielipiteet ovat erilaisia. (Puohiniemi 1993, 79.)

Sukupuolten välillä on havaittavissa tilastollisesti merkitsevää (**) eroa, mutta yhteys ei ole niin suurta kuin muiden taustamuuttujien ja suhtautumisen välillä. Naiset ovat kuitenkin miehiä useammin sitä mieltä, että homoseksuaalien tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Tulos ei ole mitenkään yllättävä, vaan hyvin odotettavissa aiemmin tutkimusten perusteella (esim. Sears 1998; Malinen 2005 & Aamulehti 2013). Väittäminen itsessään on melko neutraali, eikä erittele homo- ja lesbopareja, joten sukupuolten väliset mielipide-erot saattaisivat korostua, jos väittämässä olisi eroteltua mies- ja naisparit toisistaan (esim. LaMar ym. 1998; Malinen 2005).

Gregory Herek (1999) on esittänyt, että suvaitsevaisuus itsessään asuu kaupungissa ja isoissa kaupungeissa asuvat suhtautuvat maaseudulla asuvia myönteisemmin myös homoseksuaaleihin. Myös tämän tutkimuksen osalta tämä näyttää pitävän edelleen paikkansa vuoden 2016 Suomessa, ja asuinpaikkakunnan koon ja suhtautumisen välinen yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevää (***). Yle Uutisten (2009) mukaan moni suomalainen elää ”seksuaalipakolaisena” omassa maassaan ja on joutunut muuttamaan homokulttuurin puutteen vuoksi maalta kaupunkiin. Artikkelin mukaan homoseksuaalin elämä pienellä paikkakunnalla voi olla vaikeaa, eikä seksuaalivähemmistöjä juuri näy kyläkuvassa (Yle Kotimaa, 2009).

Myös vastaajan koulutustasolla näkyi oletettavissa ollut yhteys suhtautumisessa homoseksuaaleihin yhteyden ollessa tilastollisesti erittäin merkitsevä (***) . Korkeasti koulutetut vastaajat olivat vähemmän koulutettuja vastaajia enemmän sitä mieltä, että samaa sukupuolta olevien pariin tulisi saada elää haluamallaan tavalla. Vain peruskoulun tai vähemmän käyneet vastaajat suhtautuivat uskonnollisten vastaajien jälkeen kaikista kielteisemmin homoseksuaaleihin, ja näistä vastaajista jopa 13,2 % vastaajista oli eri mieltä sen kanssa, että homoseksuaalien tulisi saada elää haluamallaan tavalla, mikä on selvästi keskivertoa enemmän. Vastaajan koulutustason ja suhtautumisen välillä on aiemminkin havaittu olevan vahvoja yhteyksiä (esim. van de Akker ym. 2013), joten tulos ei ole yllättävä.

Uskonnollisuus oli tärkeä erottelija suhtautumisessa homoseksuaaleja kohtaan jo 80-luvulla (Kontula 1984) ja se on pysynyt tärkeänä myös tuoreemmissa tutkimuksissa (esim. van de Akker ym. 2013). Myös tässä tutkimuksessa ne vastaajat, jotka osallistuvat säännöllisesti uskonnollisiin tapaamisiin suhtautuvat homoseksuaaleihin selvästi kielteisemmin kuin ne vastaajat, jotka eivät näihin osallistu tai osallistuvat vain harvoin. Ero on tilastollisesti erittäin (***) merkitsevä ja vain 58,3 % uskonnollisiin tilaisuuksiin säännöllisesti osallistuvat kokivat, että homojen ja lesbojen tulisi saada elää elämänsä haluamallaan tavalla. Uskonnollisuudesta puhuttaessa on muistettava, että Suomi on varsin sekulaarinen maa, ja säännöllisesti uskonnollisiin tapahtumiin osallistuvia oli selvästi vähemmän suhteessa muihin, ja vain 223 vastaajaa on ilmoittanut osallistuvansa uskonnollisiin tapahtumiin säännöllisesti.

Kaiken kaikkiaan jokaisella taustamuuttujalla oli yhteys mielipiteisiin homoseksuaaleista ja heidän oikeuksistaan haluamallaan tavalla elämän elämiseen, mutta yli 60-vuotiaiden, peruskoulun tai matalammin koulutuneiden sekä uskonnollisesti aktiivisten kielteinen suhtautuminen homoseksuaaleihin korostui suhteessa muihin vastaajiin. Ristiintaulukoinnilla pystytään tutkimaan kuitenkin vain yhden taustamuuttujan vaikutusta suomalaisten mielipiteisiin homoseksuaaleja kohtaan vuonna 2016, eikä niillä pystytä huomioimaan muiden tai useiden demografisten tekijöiden mahdollisia vaikutuksia tuloksiin.

Useiden selittävien muuttujien joukosta voidaan löytää mielipiteiden jakautumista parhaiten selittävät tekijät käyttämällä multinomiaalista logistista regressioanalyysiä (Metsämuuronen 2006, 670). Tutkimukseni selittävä muuttuja (homoilla ja lesboilla tulisi olla vapaus elää elämäänsä haluamallaan tavalla) sisälsi kolme eri vastausvaihtoehtoa, jotka olivat: 1) Samaa mieltä 2) Ei samaa eikä eri mieltä 3) Eri mieltä. Referenssiluokaksi eli vertailutasoksi valitsin samaa mieltä olevat vastaajat, joten selvitän analyysissä sitä, mitkä tekijät selittävät todennäköisyyttä kuulua joko ei samaa eikä eri mieltä tai eri mieltä olevien ryhmään verrattuna samaa mieltä olevien ryhmään. Tuloksissa on siis kaksi erillistä analyysiä, ja toisessa analyysissä verrataan selittävien muuttujien kykyä ennustaa neutraalia (ei samaa eikä eri mieltä) suhtautumista suhteessa myönteiseen suhtautumiseen (samaa mieltä) ja toisessa kielteistä (eri mieltä) suhtautumista suhteessa myönteiseen (samaa mieltä) suhtautumiseen. Myös jokaisen luokitellun selittävän muuttujan osalta yksi luokka on asetettu vertailu- eli referenssiryhmäksi, johon verrataan muita saman taustamuuttujan luokkia. Tuloksia tulkitaan niin, että referenssiryhmän kerroinsuhteen arvo on yksi. Jos vertailtavan ryhmän kerroinsuhteen arvo on suurempi kuin yksi, se kannattaa selitettävää väitettä enemmän kuin referenssiluokka (Kallio 2008, 10).

Mallin hyvyttä arvioidaan sekä pseudoselitysasteella että oikein luokiteltujen tapausten osuudella. Nagelkerken R-square testi antaa likiarvon selitysasteesta ja tässä tutkimuksessa mallin pseudoselitysaste on 13,1 %. Sosiaalitieteissä tämä on jo kohtalainen pseudoselitysaste. Tutkimuksen malli kykenee luokittelemaan havainnoista oikein annettujen selittävien muuttujien avulla 80,9 %. Tutkimuksessa käyttämäni malli on myös parempi kuin tyhjä malli (Model Fitting Information: Sig. $p < 0,05$). Mallin hyvyden kannalta on hieman ongelmallista se, että molemmat Goodnes Of Fit – testin arvot ovat pienempiä kuin 0,05 vaikka jommankumman arvon pitäisi ideaalissa mallissa olla suurempi kuin 0,05.

Taulukko 7. Vastaajan ikäluokan, sukupuolen, asuinpaikkakunnan koon, koulutustason sekä uskonnollisuuden yhteys siihen, pitäisikö homo- ja lesbopariensa saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla vuonna 2016.

	VASTAAJA EI OLE SAMAA EIKÄ ERI MIELTÄ SEN KANSSA, ETTÄ HOMO- JA LESBOPARIEN TULISI SAADA ELÄÄ ELÄMÄÄNSÄ HALUAMALLAAN TAVALLA	VASTAAJA ON ERI MIELTÄ SEN KANSSA, ETTÄ HOMO- JA LESBOPARIEN TULISI SAADA ELÄÄ ELÄMÄÄNSÄ HALUAMALLAAN TAVALLA
	OR (keskivirhe)	OR (keskivirhe)
<u>IKÄLUOKKA</u>		
<i>NUORET AIKUISET</i>	0,351*** (0,248)	0,185***(0,372)
<i>AIKUISET JA KESKI-ikäiset</i>	0,695* (0,167)	0,750 (0,200)
<i>IKÄIHMISET</i>	ref.	ref.
<u>SUKUPUOLI</u>		
<i>MIES</i>	1,530** (0,151)	2,043*** (0,188)
<i>NAINEN</i>	ref.	ref.
<u>ASUINPAIKKAKUNNAN KOKO</u>		
<i>SUURKAUPUNKI TAI LÄHIÖ</i>	0,734 (0,190)	0,729 (0,232)
<i>KESKIKOKOINEN KAUPUNKI</i>	1,310 (0,127)	1,183 (0,215)
<i>MAASEUTU</i>	ref.	ref.
<u>KOULUTUSTASO</u>		
<i>PERUSKOULU TAI VÄHEMMÄN</i>	1,727** (0,206)	2,723*** (0,245)
<i>LUKIO TAI AMMATTIKOULU</i>	1,271 (0,176)	1,570* (0,218)
<i>KORKEAKOULU</i>	ref.	ref.
<u>USKONNOLLISUUS</u>		
<i>SÄÄNNÖLLESTI</i>	2,285*** (0,207)	6,257*** (0,205)
<i>HARVOIN</i>	ref.	ref.
PSEUDOSELITYSASTE, %	13,1	
OIKEIN LUOKITELLUT TAPAUKSET, %	80,9	
N	1912	

Multinomiaalinen logistinen regressioanalyysi, vetosuhteet, keskivirheet ja tilastolliset merkitsevyydet. Vertailuluokka: Vastaaja on samaa mieltä sen kanssa, että homo- ja lesbopariensa tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. (*p<0,05; **p<0,01; p<0,001)

Kun muuttujien välisiä yhteyksiä tutkitaan multinomiaalisen regressioanalyysin avulla mallissa, joka sisältää kaikki muuttujat, havaitaan tuloksista, että ikäluokka, sukupuoli, koulutustaso ja uskonnollisuus ovat ainakin osittain yhteydessä siihen, pitäisikö homo- ja lesbopareilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla (ks. taulukko 7). Analyysin tulosten (taulukko 7) perusteella näyttäisi siltä, että vastaajien uskonnollinen aktiivisuus ja sukupuoli ovat vahvimpia selittäviä tekijöitä siihen, kuinka myönteisesti tai kielteisesti he suhtautuvat homo- ja lesboparien oikeuteen elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Sen sijaan taas vastaajan asuinpaikkakunnan koko ei näytä selittävän sitä, miten vastaaja suhtautuu homoseksuaaleihin. Kaiken kaikkiaan malli selittää paremmin kielteisesti suhtautuvia vastaajia, kuin neutraalisti homoseksuaalisuuteen suhtautuvia suhteessa myönteisesti suhtautuviin. Multinomiaalisen logistisen regressioanalyysin haasteena onkin usein se, ettei se pysty selittämään kovin hyvin keskimmäistä luokkaa.

Taulukosta 7 näkee, että uskonnollisuus korostuu vahvimpana selittävänä tekijänä myös silloin, kun otetaan huomioon muut taustatekijät. Säännöllisesti uskonnollisiin aktiviteetteihin osallistuvat ovat useammin eri mieltä tai ei samaa eikä eri mieltä sen kanssa, että homo- ja lesboparien tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla ja tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä (***) . Uskonnollisten vastaajien riski kuulua erityisesti kielteisesti suhtautuvien joukkoon on suurempi kuin vastaajilla, jotka osallistuivat uskonnollisiin tilaisuuksiin vain harvoin tai ei ollenkaan. Havainto tukee myös ristiintaulukoinnin tuloksia ja aiempia tutkimuksia, joissa on havaittu, että vastaajan uskonnollisuus toimii oleellisena kahtia jakajana vastaajan suhtautumisessa erityisesti seksuaalivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa liittyvissä kysymyksissä (esim. Salomäki 2011, 25).

Malli ei kuitenkaan tarjoa vastausta siihen, onko vastaajan uskonnolla vaikutusta suhtautumiseen, ja ovatko jotkin uskonnot tai uskonsuuntaukset toisia myönteisempiä tai kielteisempiä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on kuitenkin jäsenmäärältään suurin Suomessa toimiva uskonnollinen yhdyskunta, joten on oletettavissa, että myös suurin osa uskonnollisiin tilaisuuksiin säännöllisesti osallistuvista kuuluivat evankelis-

luterilaiseen kirkkoon. Eri uskontokuntien yhteyksiä suhtautumiseen olisi mielenkiintoista tutkia ottamalla mukaan lisää selittäviä tekijöitä, jotka yksilöivät vastaajan uskonnollista suuntausta ja tutkimusta olisi mielenkiintoista toteuttaa erityisesti kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa. Tällöin voitaisiin havaita, suhtaudutaanko tietyissä uskonnoissa homoseksuaaleihin kielteisemmin kuin toisissa ja tarkastella esimerkiksi islamin ja kristinuskon mahdollisia eroja.

Vastaajan uskonnollisuuden lisäksi sukupuoli oli vahvasti yhteydessä siihen, miten vastaaja on suhtautunut homoseksuaaleihin ja heidän oikeuteensa elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Miehet kuuluivat useammin siihen ryhmään, jotka ovat suhtautuneet homoseksuaaleihin kielteisesti tai neutraalisti, verrattuna siihen ryhmään, jotka ovat olleet samaa mieltä sen kanssa, että homo- ja lesbopareilla pitäisi olla oikeus elää haluamallaan tavalla. Tulos on eri mieltä olevien keskuudessa tilastollisesti erittäin merkitsevä (***) ja neutraalisti suhtautuvien keskuudessa tilastollisesti merkitsevä (**). Sukupuoli oli tilastollisesti heikoin selittävä tekijä ristiintaulukoinnin osalta, mutta sukupuolten väliset erot näyttävät korostuvan, kun huomioon otetaan myös muiden demografisten tekijöiden vaikutukset.

Analyysi vahvistaa aiemmin havaittua (esim. Sears 1991; Malinen 2005; van de Akker ym. 2013) tietoa siitä, että miehet suhtautuvat seksuaalivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa useammin kielteisemmin kuin naiset. Tämä on mielestäni merkittävä tulos, sillä sukupuolten väliset erot suhtautumisessa heijastuvat myös siihen, millaisia ennakkoluuloja seksuaalivähemmistöön kuuluva henkilö saa oman sukupuolensa edustajilta. Yhteiskunnallisesti olisi tärkeää pyrkiä kaventamaan sukupuolten välisiä eroja suvaitsevaisuudessa varsinkin seksuaalivähemmistöjä kohtaan ja pyrkiä vähentämään erityisesti miesten kielteisyyttä homoseksuaaleja ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan.

Ikäluokkien osalta erot puolestaan korostuvat nuorimpien ja vanhimpien ikäluokkien välillä ja nuorten aikuisten suhtautuminen suhteessa ikäihmisiin oli tilastollisesti erittäin merkitsevää (***) Nuoret aikuiset kuuluvat harvemmin eri mieltä tai ei samaa eikä eri mieltä olevien ryhmään, kuin siihen ryhmään, joka on samaa mieltä siitä, että homojen ja lesbojen pitäisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Myös aikuiset ja keski-

ikäiset näyttävät suhtautuvan ikäihmisiä myönteisemmin homoseksuaalisuuteen, mutta tulokset eivät ole kielteisten suhtautuvien osalta tilastollisesti merkitseviä, ja neutraalisti suhtautuvien keskuudessa vain melkein tilastollisesti merkitseviä (*).

Ikäluokkien väliset tulokset selittyvät pitkälti sillä, että alle 30-vuotiaat vastaajat ovat eläneet Suomessa, jossa homoseksuaalit ja heidän oikeutensa ovat kokeneet paljon muutoksia ja asia on ollut esillä julkisessa keskustelussa. He ovat myös eläneet Suomessa, jossa homoseksuaalisuus on ollut laillista koko heidän elinikänsä ajan. Kouluissa ja opetusohjelmissa on huomioitu seksuaalivähemmistöt eri tavalla kuin yli 30-vuotiaiden vastaajien nuoruudessa ja modernimmat arvot ovat vaikuttaneet nuorempiin sukupolviin (Inglehart 1997; Mustola 2007; Juvonen 2015.) Yli 60-vuotiaiden vastaajien suhtautuminen alkaa luultavasti muuttua tulevaisuudessa suvaitsevaisemmiksi, kun yhä nuoremmat ikäluokat siirtyvät ikäihmisiksi.

Vastaajan koulutustasolla näytti olevan samankaltainen yhteys suhtautumiseen, kun ikäluokilla. Peruskoulun tai vähemmän käyneet vastaajat suhtautuivat korkeammin koulutettuja useammin kielteisesti homoseksuaaleihin ja erot olivat tilastollisesti kielteisesti suhtautuvien keskuudessa erittäin merkitseviä (***) ja neutraalisti suhtautuvien keskuudessa tilastollisesti merkitseviä (**). Sen sijaan toisen asteen koulutuksen käyneiden ja korkeasti koulutettujen vastaajien välillä erot eivät olleet neutraalisti suhtautuvien keskuudessa ollenkaan tilastollisesti merkitseviä ja kielteisesti suhtautuvien keskuudessa melkein tilastollisesti merkitseviä (*), joskin lukion tai ammattikoulun käyneet suhtautuvat seksuaalivähemmistöihin useasti kielteisemmin kuin korkeasti koulutetut.

Koulutustaustan vaikutuksen taustalla vaikuttaa todennäköisesti (esim. van de Akker ym. 2013) se, että pidemmälle kouluttautuneet ovat altistuneet koululaitosten tarjoamille suvaitseville ja liberaaleille arvoille enemmän kuin matalasti koulutetut ja ovat saaneet myös seksuaalivähemmistöistä usein oikeaan tietoon perustuvia käsityksiä. Koulutustaustaan saattaa vaikuttaa oleellisesti myös se, että vanhemmat ikäluokat ovat yleensä nuorempia ikäluokkia vähemmän koulutettuja ja kuuluvat useammin siihen ryhmään vastaajista, jotka ovat käyneet vain peruskoulun tai vähemmän. Vanhemmat ikäluokat

taas suhtautuvat homoseksuaalisuuteen nuoria kielteisemmin, mikä saattaa osaltaan selittää matalasti koulutettujen suhtautumista seksuaalivähemmistöihin.

Vaikka suvaitsevaisuuden on esitetty olevan huomattavasti yleisempää kaupungeissa kuin maaseudulla (esim. Herek 1999), ei vastaajan asuinpaikkakunnan koolla havaittu olevan tilastollista yhteyttä mielipiteeseen siitä, pitäisikö homo- ja lesboparien saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Tulos on yllättävä siksi, että se on ristiriidassa aiempien tutkimusten (esim. Kiviniemi ym. 2001; Malinen 2005; van de Akker ym. 2013) kanssa siitä, että kaupungissa asuvat suhtautuvat seksuaalivähemmistöihin myönteisemmin kuin keskikokoisissa kaupungeissa, kunnissa tai maaseudulla asuvat. Myös aiempien kuvailevien menetelmien analyysien mukaan asuinpaikkakunnan koolla näytti olevan tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys vastaajan suhtautumiseen homoseksuaaleja kohtaan. Yhteys näyttää heikentyvän, kun analyysissä huomioidaan myös muiden tekijöiden vaikutukset. Taustalla saattaa mahdollisesti vaikuttaa se, että maaseudulla asuvat ovat keskimääräistä vanhempia ja vähemmän koulutettuja ja ne selittävät kielteistä suhtautumista enemmän kuin asuinpaikkakunnan koko itsessään. Tämän osoittaminen vaatii kuitenkin tarkentavaa jatkotutkimusta ja on huomioitava myös mahdollisuus, että suvaitsevaisuus on levinnyt Suomessa myös maaseudulle.

Analyysissä tarkastelin juuri kielteisten ja neutraalien vastaajien suhtautumista suhteessa myönteisesti homoseksuaalisuuteen suhtautuviin vastaajiin ja mallin avulla pystytään selittämään myönteisesti ja kielteisesti suhtautumista. Mallista (taulukko 7) pystytään profiloimaan homoseksuaalisuuteen kielteisesti ja myönteisesti suhtautuvia suomalaisia vuonna 2016. Alle 30-vuotiaat, naiset, korkeasti koulutetut sekä uskonnollisiin tilaisuuksiin harvoin osallistuvat henkilöt suhtautuvat homoseksuaalisuuteen usein myönteisemmin, kun puolestaan yli 30-vuotiaat, miehet, matalasti koulutetut sekä uskonnollisesti aktiiviset näyttävät suhtautuvan homo- ja lesboparien oikeuksiin elää haluamallaan tavalla kielteisemmin. Asuinpaikkakunnan koolla puolestaan ei näyttänyt olevan yhteyttä vastaajan suhtautumiseen.

Hahmottaakseen paremmin taustatekijöiden vaikutusta ja kartoittaakseen suhtautumisen tilannetta Suomessa 2000-luvulla olisi mielenkiintoista tehdä vastaavanlainen malli use-

ammalta vuodelta ja tarkastella, onko demografisten tekijöiden yhteys vastaajan suhtautumiseen voimistunut vai heikentynyt 2000-luvun edetessä. Samalla voisi ennustaa sitä, miten tärkeässä roolissa taustatekijät tulevat jatkossa olemaan, kun puhutaan suhtautumisesta seksuaalivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu – tutkielman tarkoitukseni oli selvittää, miten suomalaiset ovat suhtautuneet homoseksuaaleihin 2000-luvulla ja miten suvaitsevainen ilmapiiri on nykyisin muihin Euroopan maihin verrattuna. Pysin löytämään vastauksia siihen, pitäisikö homo- ja lesboparien tulla saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Lisäksi tarkastelin ikäluokan, sukupuolen, asuinpaikkakunnan koon, koulutustason sekä uskonnollisuuden yhteyttä siihen, miten vastaaja on seksuaalivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa suhtautunut. Tutkimusaineistona olen hyödyntänyt European Social Survey dataa Suomen osalta vuosien 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 ja 2016 osalta sekä koko aineistoa vuoden 2016 osalta.

Tutkimuksen mukaan suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut johdonmukaisesti myönteisemmäksi koko 2000-luvulla ajoittaisista vastareaktioista, kuten Aito Avioliitto – kampanjasta huolimatta. Tarkastelujakson 14 vuoden aikana niiden suomalaisten osuus, jotka ovat olleet sitä mieltä, että homo- ja lesboparien pitäisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla on kasvanut 61,7 prosentista 80,8 prosenttiin. Vaikka suvaitsevaisuus Suomessa on kasvanut tasaisesti, on Suomi silti jäänyt kauas muista Pohjoismaista, joissa jokaisessa vastaajista yli 90 % koki, että homojen ja lesbojen tulisi saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla.

Suomea on pidetty muiden Pohjoismaiden ohella edistyksellisenä maana, jossa on harjoitettu kansainvälisesti katsottuna homomyönteistä politiikkaa ja yleinen ilmapiiri seksuaalivähemmistöjä kohtaan on ollut kansainvälisessä vertailussa suvaitseva (esim. Plummer 1998; Kelley 2001; van de Akker ym. 2013). Tästä huolimatta tutkimukseni perusteella näyttää siltä, että useat muut Euroopan maat ovat Suomea suvaitsevaisempia ja mielipideilmasto seksuaalivähemmistöjä kohtaan on myönteisempi kuin Suomessa. Suomi sijoittuu tutkimuksen mukaan eurooppalaisessa vertailussa keskitasolle ja lähinnä vain Itä-Euroopan ja joissain Etelä-Euroopan maissa suhtautuminen homoseksuaaleihin oli suomalaisia kielteisempää (ks. Taulukko 5).

Tutkimustulosten perusteella suomalaisten mielipide-erojen taustalla vaikuttavat heidän ikä, sukupuoli, koulutustaso sekä uskonnollisuus. Myönteisemmin homoseksuaaleihin suhtautuvat ovat usein nuoria, naisia, korkeasti koulutettuja sekä henkilöitä, jotka eivät osallistu säännöllisesti uskonnollisiin tilauksiin. Vastaavasti taas seksuaalivähemmistöihin kielteisesti suhtautuvat ovat usein vanhoja, miehiä, matalasti koulutettuja sekä uskonnollisesti aktiivisia. Useat taustatekijät vaikuttavat suhtautumisen taustalla, eikä mikään yksittäinen tekijä selitä sitä, miksi vastaaja on suhtautunut homo- ja lesboparien oikeuteen elää elämäänsä haluamallaan tavalla joko myönteisesti tai kielteisesti. Uskonnollisuus korostui parhaiten suhtautumista selittävänä tekijänä, kun taas asuinpaikkakunnan koon merkitys näytti heikkenevän, kun huomioon otettiin myös muiden taustatekijöiden vaikutukset. On myös hyvä pitää mielessä, että suhtautumiseen vaikuttavat sekä yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, asenteet, arvot, moraalit ja ennakkoluulot kuten myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät.

Teoreettisena lähtökohtana tutkimuksessa on ollut yhteiskunnan arvomaailmassa sekä homoseksuaalien oikeudellisessa ja yhteiskunnallisessa asemassa tapahtuneet muutokset, joita olen tarkastellut postmodernisaation sekä historiallisen kehityksen näkökulmista. Olen kirjallisuuskatsauksessa avannut sitä yhteiskunnallista muutosta, jota seksuaalivähemmistöt ovat Suomessa kokeneet ja miten aiempien tutkimusten valossa homoseksuaaleihin on suhtauduttu. Homoseksuaalien historia ja näkyvyys Suomen mediassa oli teoriaosuuteni keskiössä, koska homoseksuaalien oikeudet ja homoseksuaalisuuden saama mediahuomio ovat aiempien tutkimusten perusteella vaikuttaneet oleellisesti siihen, miten maassa homoseksuaaleihin suhtaudutaan (esim. Takacs ym. 2011; Hooghe ym. 2013; Smith ym. 2014; Juvonen 2015).

Aineiston keruun jälkeen Suomessa samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet solmia avioliiton ja pitkään keskusteltu Äitiyslaki – aloite hyväksyttiin alkuvuodesta 2018 ja on tarkoitus astua voimaan keväällä 2019 (Yle Äitiys 2018). Näiden vaikutuksia väestön mielipiteisiin voi olla hankalaa arvioida, mutta on todennäköistä, että nekin tulevat kasvattamaan suvaitsevaisuutta homoseksuaaleja kohtaan Suomessa, koska homoseksuaaleja koskevat oikeudellisen aseman parannukset ovat lisänneet suvaitsevaisuutta jo lyhyelläkin aikavälillä (esim. Kreitzer ym. 2014). Edelleen on

myös mahdollista, että lisääntynyt suvaitsevaisuus johtaa lakimuutoksiin yhtäläillä kuin lakimuutokset lisääntyneeseen suvaitsevaisuuteen.

Tutkimusta analysoitaessa on pidettävä mielessä, kuinka lyhyellä historiallisella aikavälillä suhtautuminen homoseksuaaleihin on muuttunut. Vielä 1970-luvun alussa homoseksuaaliset teot määriteltiin rikokseksi ja vuonna 2016 yli 80 % väestöstä suhtautuu heihin myönteisesti. Kasvaneen suvaitsevaisuuden huomioon ottaen ei ole kovin todennäköistä, että suomalaisten suhtautuminen homoseksuaaleihin tulisi radikaalisti muuttumaan ainakin lyhyellä aikavälillä. Lähiaikoina on kuitenkin nähty, että suhtautuminen homoseksuaaleihin voi myös kiristyä, kuten esimerkiksi itänaapurisamme Venäjällä on tapahtunut. Kontakti- ja konfliktiteorian mukaan on mahdollista, että asenteet kiristyvät yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa nopeastikin. Kontaktiteorian mukaan suhtautuminen vähemmistöryhmään muuttuu myönteisemmäksi, kun ihmiset ovat tekemisissä vähemmistöryhmän edustajien kanssa, kun puolestaan konfliktiteorian mukaan suhtautuminen vähemmistöryhmää kohtaan muuttuu kielteisemmäksi, kun vähemmistöryhmä kilpailee samoista resursseista valtaväestön kanssa ja ovat valtaväestössä läsnä aiempaa enemmän. (Allport 1985.) Tosin kontakti- ja konfliktiteorialla on yleisesti selitetty suhtautumista toiseen vähemmistöryhmään, maahanmuuttajiin, eikä niinkään seksuaalivähemmistöihin. Seksuaalivähemmistöjä koskevat tutkimukset puoltavat kuitenkin ainakin osittain kontakti- ja konfliktiteoriaa, koska on havaittu, että ne henkilöt, jotka ovat tekemisissä homoseksuaalien kanssa suhtautuvat heihin myös myönteisemmin (Herek ym. 1996) ja vastaavasti liiallinen homoseksuaalien oikeuksien kehittämisen kampanjointi taas aiheuttaa vähemmistöä kohtaan närkästyneisyyttä (Konstig 2015). Konfliktiteoria ei kuitenkaan näytä soveltuvan seksuaalivähemmistöihin yhtä hyvin kontaktiteoria.

Kuten kaikkien mielipidetutkimusten osalta, myös tämän tutkimuksen kohdalla tulisi arvioida sitä, kuinka luotettava tutkimus on. On arvioitava tutkimuksen sisäistä sekä ulkoista luotettavuutta. Ensimmäinen liittyy kysymyksenasetteluun; saadaanko tutkitavasta asiasta niiden avulla oikeanlainen kuva ja ymmärtävätkö kaikki vastaajat kysymykset niiden tarkoittamalla tavalla. Ulkoiseen luotettavuuteen liittyvät ongelmat keskittyvät siihen, voidaanko 2000 ihmisen otoskolla saada luotettavaa kuvaa koko väestöstä. (Suhonen 2006.) Sisäisen luotettavuuden osalta voidaan tutkimuksesta ha-

vaita, että kaikki vastaajat eivät välttämättä ole mieltäneet tutkimaani väitettä juuri homoseksuaalien juridisten oikeuksien kannalta, vaan enemmänkin yleisellä tasolla, koska homoseksuaalien adoptio-oikeuden kannattaminen oli huomattavasti alhaisempaa kuin vastaajien näkemykset siitä, tulisiko homo- ja lesboparien saada elää elämäänsä haluamallaan tavalla. Yleisellä tasolla kysymys on kuitenkin varmasti ymmärretty, ja siitä voidaan tulkita, suhtautuuko vastaaja kielteisesti tai myönteisesti homoseksuaaleihin. Ulkoisen luotettavuuden osalta Pertti Suhonen (2006) arvioi, että vaikka otos olisikin edustava, osa siitä jää aina tavoittamatta ja näin syntyy katoa. ESS-aineistossa edustavuus on kuitenkin suhteellisen hyvää ja se ratkaisee saatujen tulosten yleistettävyyden aineiston ulkopuolelle ja voidaan olettaa, että koko perusjoukon tasolla poikkeamat eivät pääse nousemaan kovin suureksi otoksen vinoutumisesta huolimatta. (Suhonen 2006.)

Tutkimuksen tulokset herättävät paljon kysymyksiä siitä, miksi Suomessa seksuaalivähemmistöihin suhtaudutaan kielteisemmin kuin useissa muissa Euroopan maissa, ja miksi Suomi ei erotu muiden Pohjoismaiden ohella suvaitsevaisemmin suhtautuvien maiden joukossa. Mielestäni tätä olisi tärkeää tutkia tarkemmin ja tarkastella erityisesti ajallista muutosta kansainvälisessä kontekstissa ja peilata suomalaisten asennemuutoksen trendejä muiden maiden vastaaviin. Silloin voitaisiin selvittää, missä kohtaa Suomi on jäänyt muiden maiden kehityksestä vai onko niin, että vaikka homoseksuaalien oikeudellista asemaa on Suomessa parannettu, ei se ole näkynyt suhtautumisessa yhtä nopeasti kuin muissa maissa?

Mielestäni on erittäin tärkeää, että aihetta tutkittaisiin tulevaisuudessa lisää, jotta suomalaisten suhtautumisesta seksuaalivähemmistöjä kohtaan saataisiin enemmän tieteellistä ja pitkäaikaista tietoa. Aihetta olisi hyvä myös lähestyä laadullisin menetelmin, josta voisi saada tarkempaa kuvaa ihmisten ennakkoluuloista ja subjektiivisia perusteluja näkemysten taustalla, johon tällä tutkimuksella ei pystytä selvittämään. Olisi myös mielenkiintoista tarkastella sitä, vähenevätkö demografisten tekijöiden vaikutukset suvaitsevaisuuden kasvaessa ja pienentyvätkö selittävien tekijöiden erot suhtautumisessa seksuaalivähemmistöihin. Varsinkin ikäluokkien kohdalla on todennäköistä, että tulevat vanhemmat ikäluokat tulevat suhtautumaan asiaan su-

vaitsevaisemmin, eikä suhtautuminen homoseksuaaleja kohtaan muutu kielteisemmäksi henkilön vanhentuuessaan (van de Akker ym. 2013).

Vaikka on oletettavissa, että suvaitsevaisuus tulee vielä tulevaisuudessa lisääntymään, on epätodennäköistä, että täyteen 100 prosenttiseen hyväksymiseen tullaan ikinä pääsemään. Ideaalitulanteessa Suomessa tullaan kuitenkin hyväksymään se, että homoseksuaalisen identiteetin tuominen esille erilaisissa tilanteissa koetaan yhtä luonnollisena kuin heteroseksuaalisen identiteetin tuominen esille. Tämän hyväksyminen luo mahdollisuuksia ennakkoluulottomalle yhteiskunnalle, jossa seksuaalinen moninaisuus nähdään yleisesti hyväksyttävänä yhteiskunnallisena rikkautena. (Lehto ym. 2010, 271.) Kokonaisuudessaan kuitenkin suomalaiset suhtautuvat homo- ja lesbopareihin myönteisesti, ja selkeä enemmistö suomalaisista on sitä mieltä, että homojen ja lesbojen tulisi saada elää yhteiskunnassamme haluamallaan tavalla.

LÄHTEET

Aamulehti (2013) Suomi muuttumassa suvaitsevaisemmaksi: Homopareille annettaisiin myös oikeus adoptoida. 9.3.2013. [online]

<http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194800377411/artikkeli/suomi+muuttumassa+suvaitsevaisemmaksi+homopareille+annettaisiin+myos+oikeus+adoptoida.html> Luettu 21.11.2013.

A2 Teema: Homoilta. Suomi (2010). Toimittaja Taina Kanerva. Tuottaja Reeta Kivihalme. Esitetty 12.10.2010 YLE TV2.

Allport, Gordon W. (1985) The Nature of Prejudice. Yhdysvallat: Addison-Wesley publishing company, inc.

Andersen, Torben M.; Holmström, Bengt; Honkapohja, Seppo; Korkman, Sixten; Söderström, Hans Tson & Vartiainen, Juhana (2007) The Nordic Model. Embracing Globalization and sharing risks. Helsinki: ETLA.

Andersson, Gunnar & Noack, Turid (2010) Legal Advances and Demographic Developments of Same-Sex Unions in Scandinavia. Stockholm University Linnaeus Center on Social Policy and Family Dynamics in Europe. Working paper: 2.

Black, Dan; Gates, Gary; Sanders, Seth & Taylor, Lowell (2000) Demographics of the gay and lesbian population in the United States: Evidence from available systematic data sources. *Demography* 37:2, 139–154.

Cederberg, Trygve (1994) Homoseksuaalisuus ja etiikka. Eettisten kannanottojen analyysi erityisesti suomalaisen kirkollisen keskustelun valossa. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus Sarja B Numero 74.

Dynes, Wayne R. & Donaldson, Stephen (1992) History of homosexuality in Europe and America. New York: Routledge.

Eduskunta, KAA 2/2016 vp. Kansalaisaloite avioliiton säilyttämisestä aidosti tasa-arvoisena, miehen ja naisen välisenä liittona ja sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamisesta. [online]

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KAA_2+2016.aspx Luettu 6.4.2018.

Haavisto, Ilkka (2014) Neljäs Suomi. EVAn arvo- ja asennetutkimus 2014. Helsinki: Taloustieto Oy.

Habart, Janice Mary (2008) Thinkin ”Straight”: Heteronormativity and associated outcomes across sexual orientation. The university of Michigan.

Halvorsen, Rune (1998) The ambiguity of lesbian and gay marriage. Change and continuity in the symbolic order. Teoksessa: Löfström Jan (toim.) Scandinavian homosexualities: Essays on gay and lesbian studies. New York: Harrington Park Press, 201–214.

Harju, Hanna-Mari (2013) ”Ovat rohkeita, kun uskaltavat olla erilaisia”: Varhaiskasvattajien asenteet ja suhtautuminen sateenkaariperheitä kohtaan. AMK-opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu.

Helkama, Klaus (2015) Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää? Tallinna: Meedia Zone Ou.

Helsingin Sanomat (2001) Enemmistö suomalaisista hyväksyy homosuhteen virallistamisen. 25.2.2001.

Helsingin Sanomat (2014) Huusko Jukka 27.11.2014 – Tasa-arvoisen avioliittolain tarina alkoi Alankomaista vuonna 2001. [online]

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1305902029598> Luettu 10.4.2018.

Helsingin Sanomat (2017) Mikkonen Minttu 16.10.2017 – The New Yorker: Presidentti Trump vitsaili varapresidentti Pencen ”haluavan hirttää kaikki homot”. [online]

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005411576.html> Luettu 6.4.2018.

Helve, Helena (2002) Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Herek, Gregory & Capitanio, John (1996) ”Some of my best friends”: Intergroup contact, conceivable stigma, and heterosexuals’ attitudes toward gay men and lesbians. *Personality and Social psychology Bulletin*, Vol. 22, No. 4, 412–424.

Herek, Gregory M. (1999) The social construction of attitudes: Functional consensus and divergence in the US public’s reactions to AIDS. Teoksessa: G. Maio & J. Olson (toim.) *Why we evaluate: Functions of attitudes*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1–24.

Herek, Gregory M. (2000) The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science*. Vol. 9, No. 1, 19–22.

Herek, Gregory M. (2002) Gender Gaps in Public Opinion About Lesbian and Gay Men. *Public Opinion Quarterly* 66, 40–66.

Hooghe, Marc & Meusen, Cecil (2013) Is Same-Sex Marriage Legislation Related to Attitudes Toward Homosexuality? *Sexuality Research and Social Policy*, Vol. 10, No. 4, 258–268.

Hyypiä, Carita (2015) Suomalaisten suhtautuminen samaa sukupuolta olevien pariin vanhemmuuteen. Pro gradu –tutkielma: Turun yliopisto.

ILGA (2016) The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. Sexual Orientation Laws in the World – Overview. June 2016. [online]

http://ilga.org/downloads/03_ILGA_WorldMap_ENGLISH_Overview_May2016.pdf

Luettu 11.11.2016.

Inglehart, Ronald (1997) Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies. Chichester: Princeton University Press.

Jaakkola, Magdalena (1999) Maahanmuutto ja etniset asenteet. Työpoliittinen tutkimus 213, Työministeriö. Helsinki: Edita.

Johansson, Warren & Percy, William A. (2009) Homosexuality in the Middle Ages. [online] <http://www.williamapercy.com/wiki/images/Medigay-Percy-Johansson.pdf>

Luettu 21.11.2016.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) Määrällisiä tarinoita: monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Porvoo: WSOY.

Juva, Mikko (1997) Jos me vaellemme valossa. Teoksessa: Pellinen Sinikka (toim.) Homoseksuaalinen identiteetti ja kristillinen usko. Helsinki: Kirjaneliö.

Juvonen, Tuula (2015) Kaapista kaapin päälle. Homoseksuaalit ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa. Tampere: Vastapaino.

Juutistenaho, Julius (2016) ”Suomen kansa kuolee sukupuuttoon, kun miehet ovat keskenään.” Seksuaalivähemmistöjä käsittelevät nettikirjoitukset homoseksuaalisuuden

dekriminalisointiprosessin aikana vuosina 1970-1971 sekä sairausluokituksen poistamisen yhteydessä vuosina 1979-1981. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Jämsä, Juha (2008) Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa: Jämsä Juha (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–43.

Kallio, Johanna (2008) Kansalaisten asennoituminen hyvinvointivaltion uudelleenmuotoiluun. *Sociologia* 45 (1): 3–20.

Kamppi, Leena; Suominen, Tarja; Kankkunen, Päivi & Välimäki, Maritta (2011) Hoitajien asennoituminen homoseksuaaleihin potilaisiin. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakausilehti* 2011: 48, 53–60.

Karrasch, Mira; Lindblom-Ylänen, Sari; Niemelä, Raimo; Päivänsalo, Tiina-Maria & Tynjälä, Päivi (2011) PS Lukion psykologia 2. Helsinki: Otava.

Kelley, Jonathan (2001) Attitudes towards homosexuality in 29 nations. *Australian Social Monitor*, Vol. 4, No. 1, 15–21.

Ketola, Kimmo; Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati (2007) Näkyykö uskonto elämässä? Uskonnollisuuden vaikutus suomalaisten asenteisiin, arvomaailmaan ja moraalikäsitteisiin. Teoksessa: Borg Sami, Ketola Kimmo, Kääriäinen Kimmo, Niemelä Kati & Suhonen Pertti (toim.) Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset World Values –tutkimuksissa 1981–2005. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 4/2007. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 60–86.

Kirjoniemi, Annika (2011) Sateenkaariperheen ja koulun kohtaaminen. Pro gradu – tutkielma. Turun yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.

Kiviniemi, Maria & Saarinen, Anna (2001) Diakoniaopiskelijoiden suhtautuminen homoseksuaalisuuteen. AMK-opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Konstig, Joonas (2015) Kulttuurisodan anatomia eli miten suvaitsevaisuus aiheuttaa suvaitsemattomuutta. Teoksessa: Vihavainen Timo, Hamilo Marko & Konstig Joonas – Mitä mieltä Suomessa saa olla? Suvaitsevaisto vs. arvokonservatiivit. Juva: Minerva.

Kontula, Osmo (1984) Helsingin yliopiston opiskelijoiden sukupuolimoraali. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Kontula, Osmo (2013) Sukupolvet ja seksuaalisuuteen liittyvät arvot Suomessa.

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2013 (3). [online] https://vaestoliitto-fibin.directo.fi/@Bin/e495e47815df53de72725976bd39a298/1523554664/application/pdf/2307358/Tyopaperi%203_Kontula.pdf Luettu 12.4.2018.

Kuosmanen, Paula (2007) Sateenkaarifamilistinen käänne ja suomalaisten sateenkaarivanhempien muuttuvat perhemuodot. Teoksessa: Kuosmanen Paula & Jämsä Juha (toim.) Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa. Helsinki: Työmisteriö, 37–44.

Laininen, Pertti (2007) Tilastollisen analyysin perusteet. Helsinki: Hakapaino Oy.

LaMar, Lisa & Kite, Mary (1998) Sex differences in Attitudes Toward Gay Men and Lesbians: A multidimensional Perspective. *The Journal of Sex Research*, Vol. 35, No. 2, 189–196.

Lehto, Juhani & Kovero, Camilla (2010) Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Helsinki: Yliopistopaino.

Lehtonen, Jukka (1996) Yhteiskunnan heteroseksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöjen arki. Teoksessa: Dahlgren Taina, Korteinen Juhani, Lång K.J., Pietikäinen Merja & Scheinin Martin (toim.) Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino, 155–170.

Lehtonen, Jukka (1997) Seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus. Teoksessa: Lehtonen Jukka, Nissinen Jussi & Socada Maria (toim.) Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Edita, 18–33.

Lehtonen, Jukka (2006) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. ESR tutkimukset ja selvitykset – sarja 8/2006. Helsinki: Työministeriö.

Löfström, Jan (1998) Introduction: Sketching the Framework for a History and Sociology of Homosexualities in the Nordic Countries. Teoksessa: Löfström Jan (toim.) Scandinavian Homosexualities. Essays on Gay and Lesbian Studies. New York: Harrington Park Press, 1–13.

Malinen, Jari (2005) Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten käsitykset seksuaalivähemmistöistä. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Metsämuuronen, Jari (2006) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: opiskelijalaitos. 2. Laitos. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mustola, Kati (2003) Lyhyt homoseksuaalisuuden historiikki. Teoksessa: Marja-Leena Parkkinen (toim.) Ulos Kaapista. Jyväskylä: LIKE, 273–284.

Mustola, Kati (2007) Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa: Mustola Kati & Pakkanen Johanna (toim.) Sateenkari – Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Keuruu: LIKE, 18–42.

Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (2007) Johdanto. Teoksessa: Mustola Kati & Pakkanen Johanna (toim.) Sateenkaari – Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Keuruu: LIKE, 11–14.

Månsson, Ulf (1984) Synti, rikos, ihmisoikeus – oikeustaistelun historiaa ja nykypäivää. Teoksessa Sievers Kai, Stålström Olli (toim.) Rakkauden monet kasvot. Homoseksuaalisesta rakkaudesta, ihmisoikeuksista ja vapautumisesta. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin + Göösin kirjapaino.

Sihvola, Juha (2005) Uskonnon henkinen tila ja tulevaisuus. Teoksessa: Niiniluoto, Ilkka & Sihvola, Juha – Nykyajan etiikka. Keskutelua ihmisestä ja yhteisöstä. Tampere: Gaudeamus, 226–260.

Niemelä, Sanni (2018) Tervetuloa vai tervemenoa? Maahanmuuttomielipiteet Suomessa ja Ruotsissa 2000-luvulla. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.

Nikander, Carita & Salin, Milla & Hakovirta, Mia (2016) Kelpaavatko samaa sukupuolta olevat parit vanhemmiksi? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta nais- ja miesparien vanhemmuuteen. Yhteiskuntapolitiikka 81: 5, s. 516–527.

Nissinen, Martti (1994) Homoerotiikkaa Raamatun maailmassa. Helsinki: Yliopistopaino.

Oinonen, Eriikka (2013) Relatedness of private troubles and public issues. Teoksessa: Oinonen, Eerikka & Repo, Katja (toim.) Women, Men and Children in Families. Private Troubles and Publis issues. Tampere: Tampere University Press, 9–26.

PewResearchCenter (2013) In Gay Marriage Debate, Both Supporters and Opponents See Legal Recognition as 'Inevitable'. [online] <http://www.people-press.org/files/legacy-pdf/06-06-13%20LGBT%20General%20Public%20FINAL%20Release.pdf> Luettu 15.4.2018.

Pirttilä-Backman, Anna-Maija; Ahokas, Marja; Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (2005) Johdanto. Teoksessa: Pirttilä-Backman, Anna-Maija & Ahokas, Marja & Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus, 7–12.

Plummer, Ken (1998) Preface. Teoksessa: Löfström Jan (toim.) Scandinavian Homosexualities: Essays on Gay and Lesbian Studies. New York: Harrington Park Press, xii–xvi.

Pohjanheimo, Esa (2005) Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa: Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry, Susanna Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gadeamus, 237–257.

Puohiniemi, Martti (1993) Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5.

Puohiniemi, Martti (2002) Arvot, asenteet ja ajankuva. Vantaa: Painopaikka Dark Oy.

Rantala, Ville (2015) Tampereen yliopiston opiskelijat arvoulottovuuksilla. [online] <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2015/05/12/tampereen-yliopiston-opiskelijat-arvoulottovuuksilla.html> Luettu 1.6.2018.

Rescher, Nicholas (1969) What is a Value Change? A framework for research. Teoksessa: Baier, K & Reischer, Nicholas (toim.) Values and the Future. New York: The Free Press, 68–109.

Roof, Wade Clark (1993) A Generation of Seekers. Harper: San Francisco.

Rossi, Leena-Maija (2006) Heteronormatiivisuus. Käsitteen elämää ja kummastelua. Kulttuurintutkimus 23 (3), 19–28.

Rydström, Jens (2011) Odd couples. A History of Gay Marriage in Scandinavia. Amsterdam: Aksant.

Salomäki, Hanna (2011) Uskonto ja suomalaisten moraalikäsitteet. Teoksessa: Ketola, Kimmo & Niemelä, Kati & Palmu, Harri & Salomäki, Hanna (toim.) Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalitieteet, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 9. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Sateenkaariperheet ry (2016) Mikä sateenkaariperhe? [online] <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68> Luettu 25.10.2016.

Saukkonen, Pasi (2013) Erilaisuuksien Suomi. Helsinki: Gaudeamus.

SETA (2016) Seksuaalinen suuntautuminen. 24.5.2016 [online] <https://seta.fi/seksuaalinen-suuntautuminen/> Luettu 18.10.2016.

Sears, James (1991) Educators, Homosexuality, and Homosexual Students: Are Personal Feelings Related to Professional Beliefs? Teoksessa: Harberck, K. (toim.): Coming Out of the Classroom Closet, Gay and Lesbian Students, Teachers and Curricula. New York: Harrington Park Press.

Smith, Ton & Son, Jacsok & Kim, Jibum (2014) Public Attitudes towards Homosexuality and Gay Rights across Time and Countries. [online] <http://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/public-attitudes-nov-2014.pdf>
Luettu 25.10.2016.

Solantius, Tytti (2003) Lapset samaa sukupuolta olevien perheissä. Lapset ja rekisteröity parisuhde: rekisteröityihin parisuhteisiin liittyviä erityiskysymyksiä selvittäneen toimikunnan mietintö, STM: Julkaisuja 2003:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 24–35.

Suhonen, Pertti (2006) Mielipidetutkimukset ja yhteiskunta. Onko mielipidetutkimuksiin luottamista? Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 273–283.

Suomen Uutiset (2014). 25.11.2014 – Soini: ”Perhe on se linnake, joka homoliitoilla yritetään murtaa.” [online] <https://www.suomenuutiset.fi/soini-perhe-se-linnake-joka-homoliitoilla-yritetaan-murtaa/> Luettu 14.4.2018.

Tahdon 2013 (2013) [online] <http://www.tahdon2013.fi/uutiset/tahdon2013-kampanja-palkittiin-kansainvalisella-tasolla/> Luettu 10.4.2018.

Tahdon 2013 (2014) Telebus-tutkimus [online] <http://www.tahdon2013.fi/uutiset/tasa-arvoinen-avioliittolaki-on-koko-suomen-asia/> Luettu 15.4.2018.

Takacs, Judi & Szalma, Ivett (2001) Homophobia and same-sex partnership legislation in Europe. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, Vol. 20, No. 5, 356–378.

Tervomaa, Raija (2015) *Tervetuloa. Opas Suomen historiaan, kieleen, kulttuuriin ja tapoihin*. Viro: Arktinen Banaani.

Tilastokeskus (2016) Solmittujen avioliittojen määrä kääntyi lievään nousuun. 21.4.2016. [online] http://www.stat.fi/til/ssaaty/2015/ssaaty_2015_2016-04-21_tie_001_fi.html Luettu 21.11.2016.

Tilastokeskus (2017a) Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. [online] <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/> Luettu 17.4.2018.

Tilastokeskus (2017b) Kaupungistuminen haastaa asuntotuotannon. [online] <https://www.stat.fi/uutinen/kaupungistuminen-haastaa-asuntotuotannon> Luettu 17.4.2018.

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja (1993/1) *Suomen tulevaisuus ja toimintavaihtoehdot: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle pitkän aikavälin tulevaisuudesta* (1993). Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/1. Helsinki.

Van de Akker, Hanneke; Van der Ploeg, Rozemarijn & Scheepers, Peer (2013) Disapproval of Homosexuality: Comparative Research on Individual and National Determinants of Disapproval of Homosexuality in 20 European Countries. *International Journal of Public Opinion Reserach*, Vol. 25, No. 1, 64–86.

Väestörekisterikeskus (2018) Vuonna 2017 yhteensä 1809 samaa sukupuolta olevaa paria avioliittoon. 5.1.2018. [online] http://vrk.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vuonna-2017-yhteensa-1809-samaa-sukupuolta-olevaa-paria-avioliittoon Luettu 8.4.2018.

Yle Kotimaa (2009) Holappa Lauri & Jeskanen Jenni 13.8.2009 – Homokulttuurin puute karkottaa maalta. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-5862745> Luettu 2.6.2018.

Yle Kotimaa (2016) Salokorpi Jussi & Dahl Päivi 8.4.2016 – Sukupuolineutraali avioliittolaki sai lopullisen vahvistuksen. [online] <http://yle.fi/uutiset/3-8797387> Luettu 24.10.2016.

Yle Kotimaa (2017) Salokorpi Jussi & Östman Johanna 11.3.2017 – Arkkipiispa kirkon vastustuksesta homojen kirkkohäihin: Valitettavaa. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-9504494> Luettu 14.4.2018.

Yle Ulkomaat (2013) Wallius Anniina 26.6.2013 – Venäjän ylähuone hyväksyi kiistellyn homopropagandalain. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-6706225> Luettu 6.4.2018.

Yle Ulkomaat (2014) Nurminen Jussi 1.10.2014 – Yhdysvaltalaisissa tv-sarjoissa aiempaa enemmän homoja. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-7503899> Luettu 8.4.2018.

Yle Urheilu (2014) Ranta Jarno 2.2.2014 – Suomalainen olympiauimari kaapista ulos – ”Vihdoin voin olla oma itseni”. [online] <https://yle.fi/urheilu/3-7065006> Luettu 8.4.2018.

Yle Äitiys (2018) Koivisto Matti 28.2.2018 – Naisparien elämä helpottumassa: Eduskunta äänesti äitiyslain hyväksymisen puolesta. [online] <https://yle.fi/uutiset/3-10095331> Luettu 10.4.2018.

